

Kaietano Sanchez Irure

Bizi Bedi Euskera

Bertsoak (1893-1916)

© euskaraz.net 2004

SARRERA

Kaietano Sanchez Irure (1856-1916) donostiarraren bertso jarriak aurkeztera gatzokizue oraingo honetan. XIX eta XX mendeen artean Euskal Herrian sortu zen euskal literaturaren belaunaldi miragarri hartako beste ale bat dugu Kaietano, nahiz eta gaur egun Donostian bertan ere askorentzat ezezaguna den.

Donostiako Udaleko langilea izan zen. Ez beti ordea. Hogeita hamasei urteak ondo beteak zituen udalean hasi zenerako. Eta honekin lotuta bitxikeria bat badago: Kaietano Sanchez Irure udalean sartu zen urtean bertan hasi zen bertsoak argitaratzen. Argi dago ordurako bazekiela bertsoak behar bezala antolatzen, ofizioa ezagutzen zuela alegia; hala ere 1893 urtea baino lehenagoko bertsoak ez dugu ezagutzen. Sariak eta aipamenak hainbat bider irabazi zituen han eta hemengo lore-jokoetan, baina ez zen lehiaketako idazle bakarrik. Maiz eguneroko gaien inguruko bertsoak argitaratu zituen prentsa arruntean, askotan gorabehera txikiak edo berta-bertakoak, gai xumeak alegia. Eta ez zitzaion axola gaia behin eta berriz errepikatzea –titulu batzuk ere hainbat aldiz errepikatuta ikusiko dituzue–, batez ere berak sortutako arketipoak osatzen laguntzen bazuen errepikatze horrek: baserritar zintzoa, senar hordi eta alferra, euskaldun erdaltzalea, artzain ona... Artzainaren irudia goraiatzeko du beti, eta pentsatzen jarrita lanbide horrekin badu Sanchez Irurek bere nolabaiteko lotura: artzaina ez baina giza zaina da lanbidez Kaietano, gizataldea zaintzearen ardura duena. Artzainak nola goraiatzeko dituen ikusita, ez ote zeukan berak ere bere lanbidea goi zeregintzat hartzen?

Bertsoak erruz idatzi zituen. Hemen puska bildu dugu, baina badira beste asko eskura eduki gabez hemen jarri ezin izan ditugunak. Bestek osatuko ahal du gure hutsunea. Egunkari eta aldizkarietan agertu ziren bezalaxe daude jasota, tipografi errakuntzak eta guzti. Hemen daudenak, gaiei begiratuta, askotarikoak dira. Nolabait antolatzen eta sailkatzen ahalegindu gara eta, ondorioz, hamar sailetan banaturik aurkituko dituzue hemen. Aurreratu dezagun, dena den, gairen bat edo beste nabarmendu beharko bagenu horien

guztien artean, dudarik gabe euskararen beherakada eta foruen galera izango litzatekeela gai nagusia, eta horrexegatik *Bizi Bedi Euskera* izena eman diogu argitalpen honi, Kaietanok argitaratu zuen azken bertso-sailaren izen bera hartuta. Horretan, gure tamalez, modernotasun beteko egilea dugu Sanchez Irure, orduan, orain bezala, arrisku bizian baitzegoen gure hizkuntza. Eta arrazoiak ematen dizkigu: besteak beste, euskaldunak kanpotarren aurrean lotsatzen direlako eta horren ondorioz guraso askok beren seme-alabei euskararik irakasten ez dietelako.

Beste gai asko ere badarabiltza, esate baterako, negar eragiteko istorio tristeak, garai hartan oso modan bide zeudenak, beste egile batzuen lanetan ere ageri baitira; amak bere haurrari kantatzen dizkion bertsoak, hildako adiskideei oroitzak eta bizirik daudenei omenaldiak, maitasunezko bertsoak, naturari eskainitakoak, bizipozez beteak, eta abar eta abar. Bada, hala ere, deigarri egin zaigun eta askotan errepikatzen duen gai bat: senar mozkorrarekin burutu ezin duen emaztearena. Gai hori aipu duten bertsoen artean, dibortzioa ontzat hartzen duen bertso hau aurki dezakegu:

Jarriko baluteke
edo balitzake,
senarra lajatzia
okerrikan gabe,
egñ gañera berriz
beste baten jabe,
au utzi ta pozikan
artuko nizuke.

Seriotasunez betetako pertsona dirudi Sanchez Irurek. Bere bertsoak behintzat halakoak dira. Eta ez da harrigarria bere ibilbide profesionala ikusita: kartzelako zaindari eta bere azken hamalau urteetan udaltzain, esan nahi baita: beti autoritatea. Hala ere, bazuen umore puntu bat, fina, zenbaitetan aurki daitekeena. Hona erakusgarri bat:

Baldiñ ez badu Santo Tomasez
batek txorixorik jaten,
egun uraxen urte guzian
ez zaio noski aztutzen;
bañan plazatik baldin badizu
zaleturikan erosten,
berriz geiago jango dubenik
ez zait neri iruditzen.

Etxeko eta kaleko euskaraz idatzita daude bertso hauek. Ez daude euskara landu-landuan eginak. Gainera, ortografia traketsa dute askotan, ez beti Kaietanoren erruz. Baina ez bekio azalari begiratu mamiari baizik, bertso hauen mamia, berak esango lukeen moduan, “likort” gozoez betea baitago, gu baldin bagara, ondoko bertso honetako “hegalari xebreak” bezala, horiek aurkitu eta dastatzeko gauza:

Izanagatik, bai, mitxeletak
egalari xelebriak,
laister topatzen dituzte, bada,
krabeliñ ondo gordiak;
txiki ta aundi danak dituzu
usai goxuben zaliak,
gogoz lanian saiatzen dira
diruditela erliak;
atxaparrakin urratu nairik
osto banatzen loriak.

Donostia, 2004ko abuztuaren 2a.

1. Donostia eta bertako jaiegunak

Donostiya

Gastelutikan begiraturik
egun argiz Donostira,
nolakua dan ikusirikan
danak arritutzen dira;
erri alayak beste lekutan
geyago ere badira,
bañan... alare onen onduan
chiki gelditutzen dira.

Jauregui asko barats da lore
apañ inguru danian,
arboldegiyak, plaza, iturri,
aurretasun onenian;
eta gañera milla kolore
nola goyan ala bian,
ezda sakarbat goizetik arratz
iñon ikusten lurrian.

Leyarraren dizdiz biziya
ortagiyak duben gisa,
egun sentiyan uda berriyan
nola eguzkiyen prinza,
eta zelayak lorez betiak
oso atzian dabilta,
gaur donostiyan dagubelako
edertasunaren giltza.

Ezdet topatzen Ama euskeran
sayatutare iñondik,
ori iztegui beste librutan
uste nubela zalarik;
mundu onetan ezdezulako
au bañan ederragorik
eta... gañera ezdizut uste
gerore izango danik.

Donostiya da uri alaya
zeru chikibat bezela,
Jaungoikoa-ri mundu onetan
erorizitzayon perla;
usai gozoko lore ta belar
beste asko ditubela,
au jakiteko ikusi danak
gastelutikan bestela.

Goitik diruri sor lorezkua
iñon berdiñik gabia,
kale ta echez chukuntasunez
¿nonda beste bat obia?
ala kabiya urrezta zillar
aingeruchuaz betia!
alašen dan ezkeroztik
gure Donosti maitia.

Baserritarra, 1907-08-17, 75. zk.

Emen dek

Betor zoka muturra
ta idiyarena
donostiar jatorren
festarik onena;
dalako chikitandik
danik maitiena
uzariyo zarra ta
gure zoramena.

Aberatz da langille
lagun egiñikan,
korri edo laizterka
soken ondotikan;
idiya nora ara
bere atzetikan
ez da donostiarrik
joaten ez danikan.

Emendek soka-muturra

Plazara daramate
idi bat sokatik,
iges egiñ ez dezan
lotuta lepotik:
ez pentsa dijuala
idiya bakarrik,
makiñachobat gizon
baguaz ondotik.

Plazan chunchuna
dala senti da *Bakatik*,
danok chit pozaz gaude
soñu au entzunik;
zarrak eta gaztiak
iya zoraturik,
bullan ta iškamillan
iñildu eziñik.

Gure Donostiyako
ez baita festarik,
iñauteriz jokutzen
ezbada idirik;
aurten chit pozaz gaude
danok iñauteriz,
iñorchok ezdaukagu
ustez zer esanik.

Aurten izango dira
esaten dutenez,
oso jolas politak
gabaz ta egunez;
ikusiko ditugu
ezbagaude miñez
egunak iristeko
zaleturik gaudez.

Idi ta zezen-suzko
musika, chunchuna,
luminari politak,
aurten naideguna;
jan ta ondo jantziya
jende ezaguna,
triste daudenak farrez
jarriko dituna.

Danai desiatzen,
dizutet bai aurten,
iñauteriko festaz
elkarrekin gauden;
bitartian okerrik
ezbada izaten,
danok pozez beterik
ikusi gaitezen.

Euskal Erria, 1898, XXXVIII,
63-64. or.

San Juan arbola (I)

AntziCetako usariyua
degu Donosti maitian,
San Juan arbola bedinkatzia
Kontzeju plazen aurrian,
gisaseme ta mutill koskorrak
emakumiak tartian,
ikusten dira danak amilka
nola dabilzan lurrian,
batek tira ta bestiak ebulka
burrukan azi nayian,
andik adar bat echeratzeko
oso larritasunian,
arbol guziya larrutu arte
ez daudez bada pakian,
eta urtero orla dituzu
beti San Juan egunian.

San Juan arbola (II)

Lizar arbola plazen erdiyan
bedinkatu ondorian,
neska ta mutill koskor pilla bat
laister dizkitzu gañian;
emakume ta gisasemiak
asko ayekin batian;
batek tirata bestiak bulka
burrukan azi nayian,
eskamillanta bai zalapartan
amilka ere lurrian,
ezdute onik an dabilzananak
dana chikitu artian,
adarcho banaz jabetutzian
gelditzen dira pakian.

Santa Rita ta Santa Kiteria

Aldarecho bat ikusgarriya
eta apaña danian,
ageri dala Ama Birjiña
ostotalore tartian;
arrantzaliak jarririk dago
gaur kayeko arkupian,
usariyua aztu ezdedin
gure Donosti maitian.

Negu gogorra joan da ondoren
uda berriyak pozturik,
arrantzale ta beste geyago
kai inguruban nasturik;
jira ta bira eta algaraz
bata bestien ondotik,
zar da gaztiak dantzaz dabilza
barrengo penak azturik.

Santa Zezilia

Soñu jotzalle onak pozkiro
Ala ere kantariyak,
Alkarturikan non nai dantzari
Erotu narik guziyak;
Batek iriñtzi bestia uju
Zar bizkor, da gazteriyak,
Buru eztalki gorriyarekin
Oso egoki jantziyak,
Santa Zeziliak bedinkatuak
¡Chit seme maitagarriyak!
Aingueru ordez abek nai ditu
¡Gura Jaungoiko aundiak!

Santo Tomas

Gaurko egunez onera dira
chit toki askotatikan,
kapoi ederrak erakutziaz
bizkarretik sinsilikan;
batzubek datoz goyarritikan
beste asko emendikan,
urte guztiko eche errenta
berekin dutelarikan,
nagusi jauna ikusi arte
ezdutelarik onikan;
ekarritako danak utzita
jirachua emanikan,
bakollo gabe ezdezu joango
emendik bat bakarrikan.

Donostiyako plaza zarrian
konseju-eche aurrian,
jendia errus erdiyan eta
alatzure arkupian;
chilibitu ta tambor soñua
gortu azteko añian,
neska mutillak iji ta aja
esku emanik kalian,
aiton pipadun mushu gorriya
irrintziz egiñ alian,
goizetik arrats erri guztiya
darukatela aidian,
erotzen dute orko musikak
Santo Tomas egunian.

Santo Tomas-eko feriya da
chorishua ta ogiyya,
ara gaur plazan sutan ta ketan
zirt zart bada zartagiya;
¡O! oliyuak diruriyela
pintura gorrigorriya,
eta onela dezu neretzat
saltzen dagoan guztiya,
abarka shapi eskalaproiyak
eta milla chucheriya,

mutill koskorak jostatutzeko
degu egun egokiya,
biyotz tristiak alaitutzeko
utzi beti Donostiya.

Santo Tomas-etan Donostiyan

Antziñetako usariyua
dezu Donosti maitian,
jostallu saltzen jartzia bada
Santo Tomas iriztian;
nola jostallu beste geyago
asko badiran tartian,
len lenagoko plazan saldutzen
diranak oraiñ artian.

Donostiyara etortzen dira
egun batzubek aurretik,
usariyu au ez galtzi arren
asko bada Goyerritik;
eltze burnizko edo tupiki
chiki ta aundi arturik,
nola zartagi, aspo, krisallu
danak emen saldu nairik.

Beste batzubek saltzen dituzte
sega, eitai ta aizkorak,
achur ta layak, mallu, trabezak,
ginbaleta t'iru ortzak;
krispi, parrillak, burruntzaliyak
eta burnizko laratzak,
goaize aundi, pazi ederrak,
kanibetak chit zorrotzak.

Talo burniyak ta danboliñak
palak ere egokiyak,
ta akulluak aukerakuak
chikiyak eta aundiya;
kopetekuak, ganadu larru,
leporako zintzarriyak;
bai eta ere eskuz egiñak
alakošeko uztarriyak.

Goardasol urdiñ famelikuak
lengo lege zarrekuak,
abarka narru eta šapiyak,
sokak naidan luzekuak;
ta eskopetak Eibar aldetik
onuntz ekarritakuak,
nai bada kañu batekuak ta
ala nai bada bikuak.

Beste jostallu oyetatikan
ezda esan biarrikan,
zeren ikusten diran mutillak
pozak zoratu nairikan;
kalerik kale erri guziyan
danborrekin lepotikan,
beste batzubek chistua juaz
dituztela ondotikan.

Egun sentitik arratsartian
plaza dago beti ketan,
iruditzendu ari dirala
Ingeles-Boer zak sutan;
San Martiñatik usaya berriz
igartzen da sugurretan,
zirt zart zartagi soñu galantak
aditurik legubetan.

Baldiñ ezpadu Santo Tomasez
batek chorišorik jaten,
egun urašen urte guziyan
etzayo noski aztutzen;
bañan plazatik baldin badizu
zaleturikan erosten,
berriz geyago jango dubenik
etzait neri iruditzen.

Euskal Erria, 1901, XLV,
568-569. or.

Soka muturra

Nola uda berriyan
ta egun sentiyan,
chori chikiyak iñoiz
daudenak kabiyan
bere amari deika
pipika agiyan,
gu ere ala gaude
oraiñ Donostiyan.

Gure barrenak daude
choriyan moduan,
edo esan nai nuke
iya alatsuan;
idi jolasa beti
arturik buruan,
guziyari galdezka
galbitzan lekuan.

Euskal Erria, 1896, XXXIV, 49. or.

2. Euskal Herria eta euskara

Angerubak kantari

Eskolatikan gatoz
zoratu nayian,
pozaz kantatutzero
Arbolen aurrian;
Iparragirren kanta
doñu ederrian,
sonurik alayena
gure lur maitian.

Zuri Arbol Santua
naiz chikitandikan,
danak maite zaitugu
biyotz barrendikan;
ezdalo ko munduan
Arbol oberikan,
pakian bizitzeko
alkar arturikan.

Aiton bat eta ni

Donostiyatik Oyarzunara
bakar bakarrikan joanik,
nere denboran ezditut pasa
alakošeko egunik;
baserricho bat ikusi eta
arañon irichi nairik,
abiya nitzan betikan gora
egualdi onak pozturik,
ez nuen uste bide aiyetan
alako gauzik zegonik,
urte batzuek igaro arren
oroitutzen naiz oraindik.

Gaztañ arbolak chit sall aundiyak
piku eta gereziyak,
udare gazte azi berriyak
inguruban sagastiyak,
elurra egin balu bezela
lore zuriz estaliyak,
ala ikusi nituben bada
ango alderdi guztiyak,
sasi tartian kantari berriz
išildu gabe choriyak;
batek gustora begiratzeko
aiyechekek dira tokiyak.

Baserrirañon irichi eta
arrire begiraturik
arriturikan gelditu nitzan
ura ala ikusirik;
eche zarra zan, oroitutzen naiz
askotan ere geroztik
nola zegoan untzaz gañetik
dana oso estalirik;
ala negola aiton bat irten
neregana zan atetik,
eta galdetu ziran aitonak
¿aldakizu euskerarik?

Aiton arrenchen leyaltasuna
ainbesteraño izanik
bere onduan ešeri nitzan
saski zarcho bat arturik:
ez nuen uste naiz entzun arren
alako euskaldunik zanik,
ura atsegiñ zoragarriya
an iruki nubena nik,
etziran beste gauzik esaten
eskubetatik eldurik:
larogei urte baditut bañan
etzait aztu euskerarik.

Galdetu niyon: aita, beorrek
urte asko ditularik
¿mundu onetan euskera baño
alda izkuntza oberik?
erantzun ziran kolore zuri
zitubenak gorriturik:
orlako gauziz ez neri esan,
(besuak gora jasorik),
ezda izandu, ezda izango
zuri esaten dizut nik,
orain ta gero ama euskera
berdintzeko itzkuntzarik.

Beorrek ere chit ondo daki,
aitona, aspalditikan
ama euskera nola dabillen
arrunt iya galdurikan:
bere denboran bizitu dana
eziñ gora jasorikan
oraiñ bezela etzubelarik
etsaiyarik ondotikan
lenago gaizki balin badago
gaizkiyo jarri nairikan,
beti betiko nai lutekenak
ebaki zañetatikan.

Chutik ikasi baño lenago
entzuten dira itzketan
erdal-erriyen antza emanik
asko amen besuetan;
gure izkuntza atzentzen aida
aspaldiko urtietan,
sinistu bedit aiton leyala
esaten diyot benetan,
au nabaiturik iñoiz egoten
naizela oso penetan,
oroiturikan orlako gauzik
etzala nere gaztetan.

Batek euskera entzun naibadu,
aitona, zait iruditzen
mendi aldia baño oberik
zalla dala topatutzen;

erriyan beste gauzarik ezda
alde danetan aditzen,
erdera dabil bazter guztiyak
aspalditikan nastutzen,
ama euskera estali nairik
asko dira sayatutzen,
orreatatik esaten diyot
naizela bada bildurtzen.

Erantzun ziran: ama euskera
ezda aztuko iñondik
leku askotan dakitelako
euskal-erriyan oraindik;
indar geiyago artu lezake
gaur orla egonagatik,
seme jatorrak asten bazaizka
laguntzen aldamenetik;
zarra naiz, bañan oraindikere
nik beintzat nere aldetik
zaituko diyot bizitu dedin
beste guztiyen gañetik.

Aita, beorrek bezela beti
nik ere nai det euskera,
ez det ikasi nik oraindikan
zale ez naizen erdera;
ez det damurik gaur etorriya
Donostiyatik onera
etzairalako lagun oberik
etorri aldamenera;
penaz nijua esaten diyot
goitikan beera ostera
agur, aitona, urrena artian,
berriz ikusiko gera.

Euskal Erria, 1900, XLIII,
268-270. or.

Berrogei ta amar pezetako aldeera
eta bitezarra Zumayan irabazitako
moldaera

Ama-euskera

Euskal-erriyan jayo geranak
eta chikitandik azi
Ama euskera orain artian
ikasi degu lenbizi;
izkuntza eder an aurrera ere
beti izango da nausi,
seme batzubek ibilli arren
albaluteke galazi.

Orlako seme buru gogorak
danak dizute merezi
Ebroz aruntzidik bigaldutzia
eta sartutza ez utzi;
pake onian naidegulako
oyek gabetandik bizi
Ama euskera ta lege zarrak
maitaturikan lenbizi.

Euskal Erria, 1901, XLV, 458. or.

gogoan daukalako
beti Jaungoikoa.

Euskaldun onak daki
itzkuntz au bakarrik,
eta eztu maitatzen
bat ere besterik;
galdetutzen bazaio
ote dan oberik,
ezetz, esango dio
biotzan erditik.

Gu ere ala izan
bagiñan guztiak,
etziran orla egongo
gaur Euskalerrriak;
erdaldun biurturik
gaude, ta erdiak,
oitura zarrak laga
ta arturik berriak.

Euskalzale, 1899, III, 363-364. or.

Au da euskalduna

Lau orduko bidean
jeisten da etšetik,
dituen seme danak
ondotik arturik;
naiz elurrez mendiak
egon eztairik,
igande ta jaietan
eztu usten mezik.

Euskalduna berez da
biotz onekoa,
eta bestetik berriz
oso fedetsua;
orreatatik egiten
maiz du errezua,

¡Betoz gure lege zarrak!

Lenago alai bizi giñanak
arkitzen gera gaur erí,
indar guziyak alde egiñ da
iya gerala erori;
erdi negarrez begiratuaz
bada bata bestiari,
gauzik onenak bestek artuta
gure Euskal-erriya-ri.

Euskal-erriko libertade ta
legiak eta euskera,
aspaldichotik zorrotz dabilta
sartu nayian lurpera;
eziñ ikusi gaituzten asko
etorririkan onera,

berak balira jabe bezela
besterik agiñdutzer.

Alper, alperrik sayatzen dira
ezda galduko euskerik,
euskal erriyan nimitzatukoda
askochok nai esagatik;
aitorren seme euskal jatorrak
gaudez ta konturaturik,
lenago lotan bezela oraiñ
arrunt oso ernaiturik.

Ordua zan ta alkartu gera
euskaldun onak alare,
ezaguturik nai dizutela
egiñ gure lurren jabe;
gaurtik aurrera leku charrera
¡O! etorriko dirade,
zeren arpegi emango degun
bate bildurrikan gabe.

Bizi bedi euskera

AZALKAYA

Euskera loretutzen
egiñ alegiña
etorri bañago len
mintzatu eziña.

Aspaldichotik negarrez dago
Ama euskera gaišua;
Jaunak zerutik egan onuntza
bigaldutako ušua;
bizitu zana zabaldurikan
alako usai gošua,
gallen egiñik urte askotan
beti buruba jasua;
esanaz ni naiz lurbironetan
itzkuntz guzien maisua.

Nora nai joan da lotzatu gabe
mintzatu zagun euskera,
itzkuntz eder au sartu bañolen
beti betiko lurpera;
Aitorren seme leyal zintzuak
baldiñ zayatzen bagera,
laister gentzake tente ikusi
loreturikan oster; eta
orduban esango degu
jaunak euskaldunak gera.

Aurrera beti bizitu dediñ
Ama euskera maitia,
ez degu kalte arreta aundiz
ondotikan zaitutzia;
gerta liteke garai charrian
malkoak azaldutzia,
bada orduban zalla litzake
berriro loretutzia;
eta gañera Euskal-erriyan
luzaro mintzatutzia.

Gaur gurasuak Ama euskera
aurrari erakutzirik,
iraun lezake urte batzubek
oso aztu gabetandik;
oraindik ere itzkuntz eder au
badator mendi aldetik,
bañan erriyan mutill da neskak
ikasi orduko zutik,
amarretatik boztek beñepin
apenez dakiten tutik.

Euskal-errira seaskachotik
legez etorri geranak,
itzkuntz au bada bularretikan
laxandurikan edanak;
egin zaizkigun biar bezela
aiton zar ayen esanak,
ezdubelako onik beñere
geroko usten dan lanak,
Ama euskera jakin dezaten
emen jayotzen diranak.

Aurak euskera ezdakitela
azten baldiñ baditugu,
era luzea igaro bañen
len galduko gerade gu;
eta orduban biziko gera
biyotzak arturikan su,
batak bestiai galdeturikan
¿gure izkuntza non degu?
¡oroitz triste au Euskal-erritik
iñork kenduko ezdigu!

Euskal Erria, 1916, LXXIV,
206. or.

(Azkeneko indar-neurtzeetan
Aipamen onragarriya irabazia.)

Buruz azkarra

Menditikan kalera
maiz etortzen dana,
ta Donostiya asko
maitatzen dubana;
au da gizon zarcho bat
beti ari dana,
Ama euskeren alde
eragiten lana,
eta berak egiten
ondo dakiyena,
esanaz baserriya
¡Jesús gure Jauna!
da itzkuntz eder onen
aita eta ama.

Donosti ederrian
sartzen danerako,
eta zerbait esaten
azi ordurako,
galdetubaz euskeraz
bai alda orlako,

erosita emendik
nik eramateko,
guchi topatzen ditu
gaur erantzuteko,
ala biar bezela
biyak mintzatzeko,
lotsaz echeratzen da
bada esateko.

Askotan esaten du
gure Donostiya
erri ederra dago
eta egokiya;
bañan gauza bat dauka
oso itzuziyya,
Ama euskera galdu
egin dala iyya,
euskaldunentzat dala
pikardi aundiyya,
ondo pentzaturikan
chit negargarriyya,
Jaungoikua dalako
guretzat utziyya.

Topatu nai dubenak
beti osasuna,
emendik eunkita
ere euskalduna,
bada an izango da
bai baso gizona,
euskera ta fueruak
maitatzen dituna,
nekazari zintzua
gaitzik ezdizuna,
erdaldunik ikusi
gaur nai ezdituna,
baizik Jaungoikua ta
¡o! naitasuna.

Baserritarra, 1909-05-22, 121. zk.

¡Euskaldun bat negarrez!

Arbol santubaren itzalian
belaunak lurreraturik,
Aitorren seme euskal jatorra
triste ikusi nuben nik;
negarta negar ziyola bada
besuak gora jatorik,
-¡Ama euskera eta fueruak
galdu ziran ezkeroztik,
Euskal-erriyan bizi gaituzu
oso lur pian sarturik!

Euskal-erriko lege santuak
bai ta ere ontasunak,
bata bestiai lagundurikan
beti emen genitunak;
baserritar ta kaletarraren
fedesko alkartasunak,
danak galduta bizi gaituzu
aspalditik euskaldunak,
oroimengarri bada guretzat
Jaunak eman zizkigunak.

Arbol maitian ni bizi nazu
emendikan ezkutuan,
bai, jayo nitzan ezkeroztikan
mendi bieren chuluan;
zayatu arren beste lanetan
beti zaukaizkit goguan,
nayago nuke bada banego
gaut egun zure onduan,
banua bañan... etorriko naiz
berriz aldetan orduan.

-Ama euskera ta lege zarrak
gaizki ikusiyagatik
aiton orrechek oraindik ere
maite ditu biyotzetik;
negarrez joan zan andik alchata
arbolai agur egiñik,

esanaz bada, leno bezela
ezdago ez euskaldunik,
ainguchi ere alkarrengana
batera anaitasunik.

Negarrez bada ostoa piartan
au esan zuben aitonak,
-¡O! zer guchi aitortzen duten
orain emen euskaldunak;
Euskal-erriyan noletan galdu
diran beren zorionak,
zerutik onuntz aingeruchoak,
bai ekarri zizkigunak
alai ta pozaz bizitzi arren
izen eder au degunak.

-Neroni ere tristetu nitzan
oso, bere ondorian,
negarrez gizon buru auri bat
an ikusi nubenian;
arren esanak geroztik dauzkat
gorderikan barrenian,
ezda milagro ¡o! euskaldunak
gauz abek oroitutzian,
lege santuak maite baditu
miñ artzia biyotzian.

La Euskaria, 124 zk., 1909-01-02

¡Euskaldun maitiak! (I)

Gure lore ederra
itzkuntza maitia,
zure galdezka dago
Euskaldun jendia;
aspaldichoan zaudez
chokoan gordia,
ostoa berdietatik
azaldu zaitia.

¡O! Euskaldun maitiak
ezdet nai azaldu,
zerengatikan zubek
nai nazuten galdu;
baldin nai banazute
guziak maitatu,
gaztelaniz ez iñoiz
geiago mintzatu.

Ama da len ta bizi
alde guzietan,
itzkuntza au bezela
Euskal-errietan;
orain zubekiñ nai det
asi errietan,
¿zertan naukazute ni
chokoan penetan?

Igartzen dizutet nik
orain Euskaldunak,
arras galdu dirala
zuben zori onak;
gaur ez daude begira
gure aita onak,
aiyek ziraden bada
Euskaldun jatorrak.

Maita dezagun bada
amacho euskera,
azturikan betiko
dabillen erdera;
gaurko bide charrean
baguaz aurrera,
sarri sartuko gera
guziok lurpera.

Euskaldunak izan ta
zuen itzkuntza utzi,
¿nola diabru bada
nai dezute bizi?
eztezute besterik
batere merezi,

ezpada erdaldunak
jartzia aagusi.

Euskal Erria, 1893, XXVIII, 379.
or.

¡Euskaldun maitiak! (II)

Beso zabalik gora begira
belaunak lurreraturik,
erregututzen Jaungoikoari
jarrita negubelarik;
dear triste bat nerega zan
eta ustez urrutitik,
esanaz bada, Ama euskera
seme bizi da orandik,
zritu nazute garaya da ta
¡o! erori gabetandik,
zeren dabiltzan aspaldichotik
etsayak beti ondotik.

Ama euskera biyotzetikan
maita degun euskaldunak,
alde danetan gizon jatorrak
eta oso ezagunak;
izkuntz eder au oraindik ere
emen miñtsatzen degunak
gauzak egiten biar bezela
berdiñak ezdegunak,
antziñetako legiak gorde
orain arte ditugunak,
aurrera ere zaitu ditzagun
diralako chit gauz onak.

Ama euskera ta lege zarrac
zutik dauden bitartian,
Euskal-erriyan biziko gera
euskaldun danak pakian;
ernai gaude zen bateturikan
mendiyan eta kalian,

geren buruak ikusi gabe
etsai gaiztuben mendian,
damuturikan ¡negar ta negar!
bada denbora joanianian,
ezin geyago al oha eziñik
oso sarturik lurpian.

Ama euskeren dear tristea
biyotzian gorderikan,
eta itzkuntz au guría dala
danok ondo jakinikan;
alai aurrera biziko gera
penak oso azturikan,
Amen esanak arreta aundiz
euskaldunak egiñikan,
etsayak zorrotz ibilli arren
gal du nairik ondotikan,
antziñetako legiak beti
maite ditugularikan.

Euskalduna

Ama Euskaren seme
biyotz onekuak
Euskaraz mintzatzera
Jaunak bialduak
arbolcho maite baten
osto tartekuak
iñon zorrik gabiak
orain dañokuak.

Gure Ama Euskara
dago biarrian
aspaldicho gaišua
chic planta charrian
nola bat egoten dan
laguntza nayian
semechuari deika
seask barrenian.

Gure Ama Euskara
chit maite maitia
neroni kupitzen naiz
orla ikustia,
aspaldicho or zaude
chokuan lajia
ondo merezi dezu
danok laguntzia.

Poztu zaitez Euskara
gaurtikan aurrera
danok bagatoz eta
zuri laguntzera,
baldiñ oraiñ artian
bai, triste bagera
len bezela badakit
zu jarriko zera.

Bakoitzak egiñ zagun
oraiñ aldeguna
gure biyotza dala
danentzat chit ona;
gure Euskarak nairik
ondoren laguna
emen ezautuko da
zeiñ dan euskalduna.

Euskal Erria, 1896, XXXV, 558. or.

Euskalerraren alde

Aurrera ere beti bezela
Egingo det alegiña,
Gaztetandikan datorkit eta
Euskal jatorraren griña;
Nayago nuke anai guziyok
Emen onela bagiña,
Sendatziarren Euskalerriak
Orain senti duben miña.

Gu eguzkiyak berotzen gaitu
Uda ta negu zerutik,
Eta choriyak pozaz kantari
Jarri azitzen goizetik;
Ni ere ala ariko nazu
Luma eskuban arturik,
Bizi ditezen Euskalerrriak
Beste guziyen gañetik.

Uda-berriyan likort ederrak
Zabaltzen ditu baratsak,
Eta alaitzen gaitu gozoro
Biartsu ta aberatsak;
Ala pozkiro nai nituke nik
Emen iruki biyotzak,
Euskalerrrian bateturikan
Bizi ezgaitian lotsak.

Beti izan da izango nazu
Gure lege zarren zale,
Eta ondolik zaituko ditu
Arrunt pozturikan ale;
Maite ditutan iñork egiten
Baldiñ badit neri galde,
Esango diyot; ¡Bai illartian!
Euskalerrriaren alde.

¡Euskera gañua!

AZALKAYA:
Iraun dezan luzaro
euskerak munduan,
zaitutzen euskaldunak
gaudezen onduan

Ardi galduben gisa
gaur dabill euskera,
aspalditik utzirik
chit alde batera;

eta alaz guztize
kupitzen ez gera,
ikusirik noletan
dijuan lurpera.

Euskal-erriyan jayo
ta bizi geranak,
zuzen egin ditzagun
zar ayen ezanak;
arretaz arturikan
utzitako lanak,
euskera biar dala
badakigu danak.

Euskera erakusten
zayatu gaitian
aurrari gurasuak
gaut'egun echian;
danak jakin dezaten
azten diranian,
lotsarik artu gabe
iñork galdetzian.

Amaren bularretik
da datorkiguna,
izkuntz lurbironetan
berdiñik ezduna;
beste guziyen buru
ezautu deguna,
orain leno bezela
jarri naidizana.

Euskera oraindikan
dago baserriyan,
orrela zabaltzagun
lenbailen erriyan;
mintza dezagun beti
gabiltzan tokiyan,
ikusi ez dezaten
iya eroriyan.

Euskaldun on leyalak
emen alkarturik,

eta Ama euskera
danak maitaturik;
azalduko da laister
oso indarturik,
semeari dearka
besoak zabalik.

Negarrez egon gabe
euskaldun jatorrak,
ez algera izango
ain buru gogorak;
asko bagaituzuta
chit gizon pizkorrak
euskeraz jarritzeko
bai mutill koskorrak.

Chit atzenduko balitz
euskera maitia,
poztuko litzake, bai,
erdaldun jendia;
on dezu guretzako
ori jakitia,
berak erakuztendu
ernai egotia.

Kendu nairikan guri
dabiltza izkuntza,
etorritako asko
Ebrotik onuntza;
zerbait irabaziko
baluteke, utza,
orreatatik euskerak
nai dizu laguntza.

Itzasoak nola dun
berez ur gaziya,
izkuntz onek betiko
aladu biziza;
naiz etorri, Luzifer
diabruz jantziya,
Jaun aundiyak dalako
guretzat utziya.

Jaunen borondatia
galanta dalako;
euskera gabetandik
ez gaitu lajako;
berarekin gaudezen
danok ortarako,
laguntz ederragorik
ezdizu gulako.

Koroi bat beselašen
lorenz apaindua,
beti darabilkina
chit usai gošua;
Jaunak bigaldutako
zeruko ušua,
guazen laztandutzero
¡Euskera gašua!

Euskal Erria, 1914, LXX, 63-64. or.

(Azkeneko indar-neurtzeetan
aldeera irabazia,)

Euskera mendiyen

Etsayak naiz ibilli
emen aspaldiyan,
itzkuntz au sartu nairik
bada lur azpiyan;
alperrikan zayatu
litezke agiyan,
nabaitu arren zerbait
atzentzen erriyan;
edo mutill koskorrak
karriken erdiyan,
erderaz geyenian
dabiltzan tokiyan
bañan mintzatzendute
euskera mendiyen.

Errezuak egiten
dira baserriyan,
beren otordubetan
asteko guziyan;
goizian da gabian
ala eguardiyan,
oyeratzekuanda
ta jeike berriyan
beste gauzarik gabe
aiñ fede garbiyan
eta bizidituzu
Jaunaren graziyan
maite dizutelarik
euskera mendiyen.

Naiz arkituagatik
askotan premiyan,
zelayera dijubaz
bai egun sentiyan;
eramanikan gauzak
arañon gurdiyan,
loturik ganaduak
beren uztarriyan;
zayatzen diralarik
chit gogo aundiyan
achur da layarekin
naiz negu gorriyan,
aditzen zayotela
euskera mendiyen.

Itzkuntz aun egon arren
iya eroriyan,
laguntza eskatubaz
negarrez Uriyan,
emendikan chit bide
motz edo urriyan;
esanaz konten gaudez
gu geren kabiyan
gurazo zarrak utzi
zuten alderdiyan
beti naidizugula
euskera mendiyen.

Esan arren batzubek
beren errabiyan,
onuntza etorriyak
tenez ó ontziyan;
ontaz jabetu nairik
diabruz jantziyan,
miñ artzen dizutela
beti belarriyan,
itzkuntz au entzutian
gure atariyan;
puzkateko ba daudez
nere irichiyan,
gordeko dutelako
Euskera mendiyen.

Euskaldunak gaudezen
zaitzen ó guardiyan,
bestiak begiratu
zaten inbiriyan;
azaldu bañago len
malkoak begiyan,
asko dabiltzalako
iltzeko zoriyan;
ondotik ditugula
kolera biziyan
legoyak bezelatzen
izkuntzen zurriyan,
lenbailen galdu nairik
Euskera mendiyen.

Izkuntza maitea

Nola kabi bat ostoa tartian
egoten dan estaliya,
oraiñ alatsu arkitutzen da
bai gure Euskal-erriya;
chori chikiya egatu nairik
eta lumen eskasiya
Ama euskara alašen dago
aspaldichoan jarriya.

Udaberritik asitzen dira
kanpo guziyak edertzen,
bada ni gaurtik asiko nazu
Ama euskara zabaltzen;
ikusten dizut oso chokuan
bildurrez dala arkitzen,
oroitu utsak begiyetara
malkoak dizkit azaltzen.

Non degu oraiñ antziñetako
Ama euskera guria,
non dagon bada galdetzen dizut
non otedagon gordia,
nik ondo dakit gaur non dagoan
ezdet lotsik esatia,
beste batzuek estali dute
gure itzkuntza maitia.

Estali dute bañan ez ondo
ezda oraiñdikan aztu,
anai maitiak nere gisara
guziyak oraiñ lagundu;
gure itzkuntza paregabia
garbi biarda azaldu,
bestela esan bearko degu
Euskal-erriya da galdu.

Euskal Erria, 1895, XXXII, 243. or.

Lege zarrak ta euskera

Lañu beltz batek eztalirikan
gaur dago Euskal-erriya,
lenago alai bizitzen zana
negar ta negar jarriya;
lege santuak iya galduan
eta euskera garbiya,
orain artian izandu dana
itzkuntz danen eguzkiya.

Euskal-erriko semiak beti

beren lur maiti abetan,
bizi ziraden pozkiro eta
gaut egun gozamenetan;
ta aspalditik arkitzen dira
malkoakin begiyetan,
umill da triste, oso argalak
indarrrik gabe ezertan.

¿Oraiñ non dira antziñetako
Euskal-erriko legiak,
anaitasunez bizi giñak
lore ederrez betiak;
pake gozoa alde danetan
aberats eta pobriak;
batek bestiai lagun egiñaz
aurren ondo izatiak?

Ezin sinistu lezake batek
urte guchitik onera,
nola atzendu diraden emen
legiak eta euskera;
eta gañera jakiña dago
orla baguaz aurrera,
Euskal-erriya ta euskaldunak
betiko galduko gera.

Ama euskera miñtza gozoro
lege santuak maitatu,
lurrera oso erori gabe
aldamenetikan zaitu;
eta gaur daukagun alñu betz au
danak kentzera zayatu,
Euskal-erriyan bestek ez de zan
orain bezela agindu.

¡O! gu lotsetan bizitu gabe
onela geran echian,
Euskal-erriko seme argiyak
len bailen alkargaitian;
biyotz barrendik fedez esanaz
mundu guziyen aurrian,
Ama euskera ezda galduko
zutik gauden bitartian.

Miñtza Euskera

Ama euskerak azaldu nairik
illunpetatik argira,
negarrez dago aspaldichotik
alde daneta begira;
iñoz malkuak dariyolarik
¡O! gajuak arpegira,
beso zabalik oju ta oju
¡nere semiak non dira!

¡O! Ama euskera daukaguta
eztuta bizi larriyan,
alkar gaitezen semeontzuak
bere magal maitatiyan;
esanaz ¡Ama doakabea!
zaitutzen gaudez aldian,
alai ikusi nai zaitugunak
edo lengoko antzian.

Euskaldun danok maite gerala
maintzaturikan euskera,
leno bezela laister jarriko
buru dizugu ostera;
lotsarik gabe non nai esanaz
illarte euskaldun gera,
etorri arren kopet illunak
asko aurreko aldera.

Euskera bañon lenago galdu
biar dizugu biziya,
chikitandikan dalako guri
itzkuntz au erakutziya;
Euskal-erriyan miñtzatu dedin
antziñetatik utziya,
lagun zaiguzu kupiturikan
gaurtik Jaungoiko aundiya.

Ama euskera itzkuntz danaren
buru izan dana beti,
Aitorren seme euskal jatorrak
izan gaitian erruki;

eutzi zayogun anai maitiak
galdu gabetandik aurki,
Euskal erriyan bada bestela
biziko gaituzu gaizki.

Larramendi eta Jaizkibel
gizon oso jakintzuak,
¡o! gaur azalduko balitu bai
berriz onuntz Jaungokuak;
laister lirake ayen begitik,
ginga añako malkuak
diyotelarik ¡o! zer egindu
¡Ama euskera gashuak!

La Euskaria, 1909-06-19, 146. zk.

Mintzatu euskera (I)

Euskera egunaz da
euskera gabian,
nola baserriyan da
erri barrenian;
oso zabaldu dediñ
itzkuntz au danian,
zar da gaztiak beti
aditu gaitian.

Oitubera zar danak
Euskal-erritikan,
ezdituzte kenduko
beren sañetikan;
egongo diralako
beti zut zutikan,
euskera mintzatubaz
nora nai joanikan.

Guziyok mintza zagun
pozkiro euskera,
naiz etorri erozeñ
aurreko aldera;

biyotzetik esanaz
euskaldunak gera,
illarte beti maite
degunak bandera.

Gure lege santuak
galdu ezditzagun
erdaldunak egin
ez gaitezen lagun;
Euskal-erriyan beti
arki gaiten chukun,
euskaldunak dania
gerala ezagun.

Baserritarra, 1909-09-25, 130. zk.

Mintzatu euskera (II)

Emen bertako seme
asko galarik,
euskeraz dakigunak
oso chikitandik;
erderaz asten gera
nonbait alkaturik,
¿zer dezu guretzako
gauz ederragorik
izkuntz au mintzatzia
mundu ontan baizik?
nora nai joan ta ere
artu gabe lotzik.

Gure izkuntz eder au
zabaltzen oztera,
zayatu gaitez denok
gaurtikan aurrera;
erdera utzirikan
erriyoz bestera,
lotzik gabe esanaz
euskaldunak gera;
bizitzera joan arren
oso apartera,

anai maitiak beti
mintzatu euskera.

El Pueblo Vasco, 1912-10-20

Nere ametsa

Ikusi ditut arrats batian
Lo artu dizutalarik,
Euskal-erriko mendi alayak
Belar ta lorez beterik.
Ta inguruko baserri-eche
Zar guziyak berriturik,
Elurra bezin zuri zuriyak,
Arrunt oso apaindurik.

Gauza guziyak apañ ikusten
Nituen goyan ta bian,
Nola zeruban ala lurrian
Bai eta ere urian;
Ontzi chikiyak eta aundiyak
Obek uraren gañian,
Ušo zuriyak ematen zuten
Danak itsas zabalían.

Ezkillen otsak entzun nituben
Alakošeko alayak
Esan nairikan Euskal-erritik
Joan ziradela etsaiyak;
Emen bakarrik bizi giñala
Maitatzen geran anayak,
Aitorren seme paregabiak
Beti leyal ta ernayak.

Jajai algaraz iji ajaka
Irrintzi eta kantuban,
Aberats, pobre, zar eta gazte
Bata bestien onduban;
Neska, mutillak, atso, agure,
Dantzari chunchun soñuban,

Ala aritu ziran luzaro
Euskal-erriko doñuban.

Etzan erdara iñon aditzen,
Izkuntz eder aušen baizik,
Nola mendiyen, ala kalian
Alde danetara joanik;
Etsai gaistuak bigaldurikan
Gelditu giñan bakarrik,
Euskal-erriko seme jatorrak
Alkarri laztandu nairik.

Lotan luzaro egondu eta
Esna jarri nitzanian
Gauz obek danak burura jayo
Eta bere ondorian,
Leyotik berriz mendi aldera
Begiratu nubenian
Izugarrizko pena bat artu
Nuben nere barrenian.

Amets gozu au egiñ nubela
Konturatu nitzanian,
Eta etsaiyak bada berriro
Ikusi aurreko aldian,
Pozikan apurtuko nituben
Orduban Jesús batian
Euskal-errian leno bezela
Bizitze arren pakian.

Euskaren ordez erdera oraiñ
Entzuten dizutanian,
Alde batera edo bestera
Kalian nijubanian,
Sutan jartzen naiz nere ametsaz
Oroitutzen naizenian,
Ikusirikan izkuntz eder au
Iya sarturik lurpian.

Antziñetako lege maitiak
Eta ondoren euskera,
Nabaiturikan Jaungoiko onak
Gaur dijubazela beera,

Kupiturikan etorriko da
Zerubetatik onera,
Euskal-erriyak leno bezela
Zutik berriro jartzera.

Oraiñ bezela guziyok baldin
Fedez ibiltzen bagera,
Gure Jaunari erregutzera
Joanik aurreko aldera,
Laister ditugu Euskal-erriyan
Apaindurikan ostera,
Etsai gaistuak bigaldurikan,
Legiak eta euskera.

Gure Jaunentzat nola ezdezun
Ezercho gauza zallikan,
Eta laguntzen nola dakiyen
Oraiñ artian lendikan,
Esan bezela berai otoitzak
Barrendikan egiñikan,
Euskal-erriyan biziko gera
Danok ondo oraindikan.

Euskal Erria, 1902, XLVII, 304-306. or.

Aipamen onragarriya Oñati-n
irabazitako moldaera

Ušo bat mandatariya

Zuri ta beltez lumaz jantziya
pantasiosa aundiya,
pecho gañ dana pintarratua
pauso motz ibilkariya;
ez dakit nondik Donostiyara
eta noizdik etorriya,
auda lenguan ikusi nuen
ušo bat mandatariya.

Buru tentia, begi alaya
zillarra bezin garbiya,
iñola geldik ezin egona
eta isatz dantzariya;
dama polit bat ziduriyena
onera sartu berriya,
¡zeñen ederki Konchan jostatzen
zan ušo mandatariya!

Arri begira arreta aundiz
aspertu nitzala iya,
mokuen puntan ikusi niyon
paper puška bat oriya;
alki gañian utzita joantzan
kontuz ara ekarriya,
egan laisterka betikan gora,
bai uso mandatariya.

Alki gañetik jaso nuen da
¡ai ura nere larriya!
paper puškura letra chiekin
ikusirikan guziya;
bada zekarren guri esanaz
zaitzeko Euskal-erriya,
Jaunak zerutik bigalduba naiz
ni ušo mandatariya.

Beste gauza bat esan biar det
¡o! bañan negargarriya,
Ama euskera aspaldichotik
daguala, bai, eriya;
mintzatutzeko lotsatu gabe
izkunez chit maitagarriya,
au ezatera etorriya naiz
gaur ušo mandatariya.

Amaika malko euskaldunari
paper ekarriaziya,
betiko pena eta tristura
gañera emen utziya;
zaitu ditzagun lege santuak
Ama euskera garbia,
gogoraturik zertara etorri
zan ušo mandatariya.

Euskal Erria, 1911, LXV, 25. or.

3. Maitasun-bertsoak

¡Ai Pilarcho!

Aingeru eder maitagarriya
izar chit dizdizariya,
nere kolkoko kutun polita
eta nere gidariya;
zure begiyak ematen ditet
mundu onetan argiya,
Pilar zu gabe illko nitzake
esaten dizut egiya.

Ez naiz aspertzen zuri begira
Pilar au sinistra zazu,
nere biyotzak mundu onetan
zuri bakarrik naidizu;
kupitu zaitetz arren da arren
bestela galduba nazu,
eta zerutik maite laztana
Jaunak sarituko zaitu.

Beti bizi naiz kesketan

Artu zairazu izan dezazun
oroitz eder bat maitia,
koroï apañ au jantzi zairazu
arri fiñekin betia;
zu zeralako mundu onetan
nai dizun onen jabia,
nere gidari osasuna ta
pen danen aztutzallia.

Zu gabetandik ezdizut onik
maite oraiñ dañokuan,
lorikan eziñ egin det ere
beti zaduzkat goguan;

eta nai nuke esaten dizut
artu naitare zeruan,
mundu onetan bizitutzia
biyok alkerren orduan.

Larritasun au kendu zairazu
arkitzen nazuta eri,
biyotz neria ondo dakizu
nai dizutala nik zuri;
laister illbiar ¡aushen da pena!
beste gaitzik gabe ori,
kupitu zaitetz bada kupitu
sufriezi gabe neri.

Ezdet egunik eta gabikan
iya urte biyabetan,
nere gisara iñoiz azten naiz
bakardadian izketan;
eta gañera ikusten zaitut
askotane ametsetan,
buru guztiya nastuturikan
Beti bizi naiz kesketan.

Brijidacho-ri

Iñoiz ikusten bait[a] kalia
laisterka ama negarrez,
bere aurchua nonbait galduta
jende guztiyari galdez;
ni ere ala ibiltzen nazu
bada egunaz ta gabez,
bildur bildurrak maite biyotza
joango zaitalako iges.

Ezpaldin badet beti bezela
ikusten nere Brijida,

erotu nairik ibiltzen nazu
erriyan jira ta bira;
nere maitia non ote dagon
alde danetan begira
lenbailen bada irichi nairik
bera dagoen tokira.

Euskal Erria, 1898, XXXIX,
234. or.

Gero arte

Penaz beterik triste nujua
zure ondolik urruti,
banua bañon... emen naiz laister
iltzen ezbanazu aurki;
zenbat sufritzen deran barrendik
nik bezela, ¿zeñek daki?
¡aushen da lana maite neria
naijo nuke ezbaneki!

Ez da itzarik sortu mundura
ez da sortuko iñondik,
zenbaterañon maite zaitutan
ondo esan nezakenik;
naiz urrutiyen bizitu arren
onuntz nondik edo andik
etorrika naiz zure ondora
eskian ere berenik.

Maitatzen diranak

Lore ta ostu usai gozotan
micheleta biren gisa,
dama galayak aruntz onuntza
Donostiyan gaur dabilta;

erri guztiyan jira ta bira
musikara ta eliza,
biyak alkarri esku emanik
bada itza eta pitza.

Pobre, aberatz, chiki ta aundi
mendiyan eta kalia,
bizi gaitezen galai damaren
gisara aldamenian;
penak aztu ta beti algaraz
gozamen aundiyenian,
gaur edo bigar damutu gabe
denbora joan ondorian.

Baserritarra, 1910-08-13, 153. zk.

¡Maitia!

Zure begiyen dizdizak argi
egiten dute chit alai,
maite pozkiro argegiyori
erakutzirikan danai;
zoraturikan emen naukazu
gaur zure edertasun nai,
¡esan zairazu izar kutua
neri zenbat dirazun nai!

Aurra galduta eztuta larri
nabaitzen dira askotan,
billatu eta laztandu nairik
amak beren besubetan;
ni ere ala gaut'egun nabill
aspaldiko urtietan,
alde daneta beti begira
non ikusiko zaitutan.

Jaungoikoa onak lagun zaigula
arren badezu komeni,
biar bezela batetutzia
emen len bailen zu ta ni;

ezdiralako mundu onetan
nere iritziz beste bi,
ainguru maite zoragarriya
naikoyotenik alkarri.

La Euskaria, 14 zk., 1906-11-10

Martincho ta Marta

Pasaitik Errenteri
biyen bitartian,
baserricho bat or da
bada nonbaitian;
sagasti ta udare
askoren tartian,
chakur zuri pollita
daukana atian,
zaunkaka geyenian
lotuba katian,
ezdiyona utzitzen
iñori pakian,
ezkutatu artian
oso apartian.

Ez dirade izango
munduan beste bi,
bada maitiagorik
batak bestiari;
ezda besterik aitzen
gaur jende danari,
Martincho eta Marta
elduta alkarri,
beti bai or dabiltza
salto ala korri,
laztandubaz gaut'egun
farrez ta kantari
aingeruchoben gisa
ezkontzeko larri.

Baserriya gaur askok
famatzen dutena,
eziñ bururatu zait
beraren izena;
dalako Donostiyan
maite dizutena,
orko alaba dezu
damik ederrena,
Martinchoren izarra
zorutzen dubena,
beregatikan bada
illko litzakena,
eta beti ondolik
zaitzen dabillena.

Martincho eta Marta
festa ta erromeri,
zoro orla dabiltza
bat utzibe ori;
Oso ondo daudela
gauzak badiruri,
gañera maitasunez
¿non dira beste bi?
audiyotet aitutzen
nik beste danari,
beti eskian daudez
bai Jaun aundiyari,
alkargaituzu fedez
gaur bada komeni.

Baserritarra, 1910-12-03, 161. zk.

¡Nere bigi bellcha!

Gau guziyan naukazu
¡lo gabe negarrez!
ta zu beste batekin
kantuan ta farrez;
ez dirazu esaten
ez bayetz da esetz,
izar maite maitia
¡nitzaz kupi zaitez!

Goizero joaten nazu
aspalditik Brecha,
zastutzen det ederki
arrandeyen ercha;
banitz bezela zutik
dagoan arecha (1)
esanaz: Atoz onuntz!
¡Nere begi bellcha!

(1) Arbol.

4. Naturaren gozamina

Eguzkiya

Eguzkiyaren printzak
egun sentiyetan,
dizdiz asko asaltzen
ditu zelayetan;
eta chori chikiyak
arbol adarretan,
kantarr jarri azten
dizkitsu batetan.

Chori politen gisa
diraden pishtiyak,
danak alaitzen ditu
beti Eguzkiyak;
dizdizez jozten daki
errollcho chikiyak,
bai eta belar intzez
gabian buztiyak.

¡Nola alaitzen gaitun
bada Eguzkiyak,
eta pozkidatutzen
gañera eriyak!
au gabetandik gaizki
giñake guztiyak,
aberats, biartzu ta
chiki ta aundi yak.

Eguzkiyak pozturik
goizetik kalera,
bere gozameneta
ateratzen gera;
maitagarriya dezu
onen jaikicera,
¡zeñen chukun etortzen
dan aurreko aldera!

Eguzki, eder bide
zuzen gidariya,
maiz ikustia onda
onen arpegiya;
delako mundutarren
gauza zoragarriya,
aspertu gabe beti
begiragarriya.

¡¡Oh!! Eguzkiya bañon
ederragorikan,
ezda oraindik sortu
beste gauzarikan;
Illargi ta izarrak
izanagatikan,
abek utsak dituzu
beintzat oraindikan.

La Euskaria, 14. zk, 1906-11-10

Eguzkiya ta choriyak

Eguzkiyaren urresko printzak
azaldutzen diranian
chori chikiyak kantari asten
dituzu arbol gañian;
astindurikan ego politak
posaz erotu nayian
eztalirikan ozto tartian
egontakuak gabian,
diruritela ari dirala
chaloka egiñ alian.

Zeñen ederki nabaitzen diran
egur-zentiyen kantari,

ongi etorri eran nayian
goizetik eguzkiyari,
pipi ta pipi eshilaran gabe
danak dituzula ari,
.....
lotatik batak bestiari,
adarchubetau tente jarrita
ongi dirala ageri.

Micheletak baratzen

Udan danian ikuzten dira
micheletak (1) baratzetan,
nola dabilzan loretik lore
pozaz danak joztaketan;
ego politak erakutziyaz
arratzalde ta goizetan,
likort (2) gozoak bereganatzen
zoramen aundiyyenetan;
urrez jantziyak dirdiz egiñik
eguzki berubenetan.

Izanagatik bai micheletak
egalai shelebriak,
laister topatzen dituzte bada
krabeliñ ondo gordiak;
chiki ta aundi danak dituzu
usai goshuben zaliak,
gogoz lanian zayatzen dira
diruritela erliak;
achaparrakin urratu nairik
ozto banatzen loriak.

(1) Mariposas.

(2) Aroma.

Uda-berriya

Uda-berriyan egun-sentiyan
pozkiro dira tšoriyak,
arbol gañetan antolaturik
osto tartian kabiyak;
eta kantari ipintzen ditu
laiturik eguzkiyak,
pipi ta pipi nabaitzen dira
ari dirala guziyak.

Uda-berriyan apañ ikusten
dira baratz ta soruak,
likort gozoak zabaldurikan
daudezela loretuak;
elurra egin balu bezela
toki danak zurituak,
bai eta ere ostoz jantzirik
gerezi, sagar, basuak.

Eguzkiyaren printzak zerutik
alaitzen ditu tokiyak,
jarririk bada dizdiz egiñaz
non nai belartšo buztiyak;
diruritela diamantiaz
danak gañetik jantziyak,
erakutziyaz goizetik arratz
oso kolore biziya.

Mitšeletak loretik lorera
egoan jira eta bira,
uda-berriyan ordu danetan
asko ikusitzen dira;
etortzen dira ezdakit nondik
baratz, zelai, ta mendira,
urtero bada aurten bezela
bizi gaituzun errira.

Eroll tšikiyak mur mur egiñaz
datoz chit bide luzian,
edo kantari goitikan beera
išildu gabe danian;

uda-berriyan jartzen dituzu
oyetik jaiki nayian,
egualdi onak pozturik bada
egon eziñik pakian.

Lurbironetan diran pištiyak
uda-berriya nai dute,
berak postutzen ditubelako
danak beti orain arte;
negu luzian nonbait gorderik
bizitzen dituzu triste,
orain bezela mendi gañian
kantatutzen ez dizute.

Baserritarra, 1909-04-10, 118. zk.

5. Ama-haurrak

¡A nere aurchoa!

Egun batez echetik
joantzait nonbaitera,
ordutik au tristura
¡ai! jarri zaitena;
bere ondoren nabill
batetik bestera,
nere aurcho maitia
oraiñ non ote da!

Billatuko alzaitut
nonbait aingerua,
nere errayetako
maitecho gaišua;
or dabill munduetan
negarrez galdua,
bere amari deika
egiñaz ojua.

Negarra nabaitzen det
eta inguruan,
laister arkituko naiz
beraren onduan;
orra orren suertia
gaztetik munduan,
erozeiñ kupitzen da
ustez orlakuan.

Ara, ikusten dizut
dator neregana,
malkoa dariyola
bere amarengana;
ni ere banijua
oraiñ beregana,
besuetan artzera
maitecho laztana.

Zeruan arkitzen naiz
besuan arturik,
uste gabian orla
aurra topaturik;
ez daukat len bezela
orainchen tristurik,
echera banijua
pozaz zoraturik.

Euskal Erria, 1895, XXXII, 494. or.

Ama eta aurra (I)

Amaren ishpilluba
eta eguzkiya,
zeruko izar alai
chit dizdizariya;
aingeru polit pollit
egan etorriya
nere penak kentzalle
aur zoragarriya;
malkoakin buztirik
daukazu begiya
ishildu zaitez bada
arzazu titiya,
eramanik kolkora
eskucho chikiya.

Uda berriyan ezda
jayotzen lorarik
zuri edertasunez
emango dizunik;
eta ezda izango
uste det besterik
bere ama ainbeste
maitatzen dubenik

danak ezaten dute
bada irriturik
¡Jauna! ori da aurra
bai laztandunairik,
guziyak naidutela
artu nai bezotik.

Ama ikusi gabe
ez dezu onikan,
aurchoa beti nabil
zure ondotikan;
illko ziñake bada
ni gabetandikan
ezdez gaur mundu ontan
maitiagorikan
jango zinduzket bada
bizi bizirikan;
laizter jarri biarra
nazu burutikan
mushuka eldurikan
lepe lepotikan.

Micheleta politik
ta chori chikiyak
usho pintarratubak
chit ikuzgarriyak
pozaz emen dabilza
gaut egun guziyak
choraturikan danak
zure arpegiyak
Jaungoikoak zerutik
onuntz bigaliyak;
esanaz ama ta aurra
oso maitatiyak,
penetan bizi gabe
jostatzeke biyak.

Ama eta aurra (II)

Goizetik arratzarte
negarrez kalian,
emakume zarcho bat
lengo egunian;
bere aurcho maitia
topatu nayian,
asnaz estubarekin
ito biarrian,
bat azaldu orduko
aurreko aldian,
etzuben beste itzik
bada mingañian,
¿ikusi aldezute
neshka bat bidian?

Iñondikan etzuben
neshkaren berririk,
naiz galdetu danari
non zan jakin nairik;
bat errukitzerañon
ala ikusirik,
bañan alako batez
Jauna kupiturik,
an azaldu zan aurra
elizen atetik,
eta ama gajuak
besuan arturik,
¡Ura biyaren poza
alkar topaturik!

Negarraren ondoren
poza zan urrena,
iya lertutzerañon
biyaren barrena:
mushuka jan nayian
¡ura zoramena!
nola aurchubarena
eta amarena,
nere aingeruchua
itzarik charrena,

izar, zeru, laztana
neshkik ederrena,
alkartu ezbaziran
izango zan pena.

Zaitu guraso onak
aurchuak echian,
gero ibilli gabe
negarrez kalian;
oso galdu dalako
bildurrak aidian,
naiz sufritu barrendik
azi bitartian,
berriz gertaliteke
au uste gabian,
bat ernai ezbadago
bai biardanian,
orra guziyok jarri
jakiñen gañian.

Baserritarra, 1909-10-09, 131. zk.

Ama ordezkoa

Zeren gazterik gelditu zeran
doakabea bakarrik,
aita ta ama bere ondora
Jaungoikoak eramarik;
triste gajoa ishildu zaitez
etzatzull egiñ negarrik,
amaren orde emen naukazu
zutzaz arrunt kupiturik.

Ume zurtz kutun eder ederra
izar berdiñik gabia,
aingeru loztan zoragarriya
amaren poztukallia:
atoz besora tori mushu bat.
usai gozoko loria,
jeziñ egon naiz jango zinduzket
maite ishildu zaitia!

Ordu illuna eta samiña
zuretzat gaur izan arren,
alaitu zaitez ez egiñ negar
ez egon orla penatzen;
aita ta ama iltziran bañon...,
etzaudez bakarrik emen,
¡aushenda lana begira nazu
ez nazu ondo ezautzen!

Ezker aundiyak beti bezela
emanik gure Jaunari,
maite biyotza biziko gera
gaurtik aurrera kantari;
lo egiñ zazu zoragarriya
sufriazi gabe neri,
bide zuzenez etorri eta
jabetu zaizun amari.

Au zoramena sortu zaitana
¡Jesus nere Jaungoikoa!
au da aurpegi zuri-gorriya
eta ille urrezkua;
abehek dira begi alayak
aushen da au eskuchua,
¿nerek otedu mundu onetan
aur bat au beselakua?

Zuretzat dira nere asnazak
zuretzat nere kolkua,
zuretzat gauza guziyak bada
zeruko aingeruchua;
beti saitutzen egongo nazu
maitecho biyotzekua,
ni nai zelako mundu onetan
zure Ama ordezkoa.

Amaren naitasuna

Ez da ez egunikan
joaten eznaizenik,
aur chiki baten gana
tristuraz beterik;
beti goguan daukat
aztu gabentandik,
gaur eziñ ikusiyak
nauka zoraturik.

Aingeru zoragarri
¡ai! nere aurchoa,
betiko orchen zaudez
lur pian sartua;
atoz amarengana
lenbailen gašua
¡zer pozikan emango
nizuken mušua!

Iñoiz egiten ziran
emen milagruak,
nonbait ala nairikan
gure Jaungoikuak;
ori chinisturikan
gaudez mundukuak
oraiñ artian bada
gizon fedetsuak.

Milagrocho bat egiñ
biarda lenbailen,
aurchoa eta ama
elkarrekin dauden,
eziñ bizi liteke
onela au emen:
orra gaur erakutsi
naitasuna zer den.

Euskal Erria, 1896, XXXIV, 297.
or.

¡Aur zoragarriya!

Parerikan ezduben
aingeru argiya
munduko tristiaren
iñoiz pozgarriya;
zure kontuban nago
aspaldi jarriya,
beti maiteko zaitut
¡aur zoragarriya!

Nola uda berriyan
pozten dan choriya,
arbol osto berdetan
egiñaz kabiya;
ni ere ala nago
aspaldi jarriya,
beti maiteko zaitut
¡aur zoragarriya!

Gabaz azaltzen baita
iñoiz illargiya,
egunaz ere berriz
ala eguzkiya;
askoz argiyago da
zure arpegiya,
beti maiteko zaitut
¡aur zoragarriya!

Zure zalantzan nago
gau t'egun jarriya,
bi jolas egiñ nairik
nere pozgarriya;
irten zaite leyora
munduko argiya,
beti maiteko zaitut
¡aur zoragarriya!

Euskal Erria, 1896, XXXIV, 410

¡Ill-arteko pena!

¡O! zerura ba zuaz
ondotik laztana
zure ama beñere
aztuko ezdana;
amaika mushu gosho
pozkiro emana
egan ikusten zaitut
¡auchenda au lana!
Jauna eramanazu
aurchuarengana.

Begira egongo naiz
zerura emendik
esanaz atoz onuntz
bezubak zabalik;
malkochoak botiaz
gaut egun begitik
negar ta negar penaz
zutzaz oroiturik
ezin bizi naiz ela
oso gashoturik.

¡Nere zoramena!

Lore eder ederra
goizeko izarra,
mundu onetan beti
nerekin zan aurra;
amaren biyotzeko
aingeru bakarra,
¡illtzan tristia eta
auda au negarra!

Jaunak eraman zaitu
aur maitagarriya,
zerutikan berotzen
zauden eguzkiya;

atoz nere kolkora
artzera titiya,
negarrez barrena
amak laztandu dezan
zure arpegiya.

Kutun begi alaya
¡Jesús au da pena!
zeruan egon arren
aurrik maitiena;
iya lertuban daukat
atoz aingeruchua,
aldezu lenena.

Beti gora begira
aspertu eziñik,
Jaunari erregutzen
belaunikaturik;
ez det mundu onetan
nik egun bat onik,
¡ai orchen banegoke
emendikan joanik!

Baserritarra, 1910-02-06, 141. zk.

Zeruko izarra

Begi beltz eder eder,
kolore gorriya,
eguskiya ematen
duben arpeguiya,
zudur pollit polita
ta ao chikiya,
aingeru zerutikan
onutz etorriya,
nere lastan maitia
aur zoragarriya,
zuri begira beti
ichutu naiz iya.
uste det ni naizela

munduan bakarra
egiten dirazuna
ikutsian farra;
eziñ esan nizake
zeradela charra,
baizikan leyalata
danian azkarra,
penak kentzeko badet
gaur zure biarra,
atoz etzubazela
zeruko izarra.

6. Gizartearen gorabeherak eta gertakari aipagarriak

Ama, ¡agur!

-Etorriko naiz Jaungoiko onak
Baldiñ lagundutzen badit,
Beste geyago joaten dirade
Bere amaren ondotik;
Alaitu bedi ¡ez egiñ negar!
Nere soldaduzkagatik,
Beti goguan irukiko det
Urruti emanagatik.

-Amaika negar amak egiten
Degu joandan aspaldiyan,
Orlako gauzik etzan lenago
Semia Euskal-erriyan;
Askoz obeto bizitzen giñan
Bakoitzak geren tokiyan,
¡Teri laztan bat askenekuba
Izango da ta agiyan!

Arroketan

Lapak biltzera Uliya pera
osteguiyan joanikan,
ezdakit nola etorriziran
iru edo lau andikan;
eztu ta larri ibildu arren
.....
orremeztian pasa danian
egon litezke pozikan.

Bati zapata eroridikan
bada arroca tartera,
arren ondoren zartu zan bañan
gero ezintzan atera;

portu natu zan bidezuzenez
joatia mavia bera,
oso kontentu egon liteke
bildu danian echera.

Uzkeri batengatikan iya
ondoren zetozen penok,
jaso nairikan toki artatik
gauz baliyo etzbenak;
orlakubetan far egiñ arren
miñ atzen dizu barrenak,
lapak bitzera joan biardute
ango berri dakitenak.

Ondo joan dana ondo kontatu
bañan... iruki goguan,
sartu bañon len zerbaiten ezke
berriz arroca suluan;
ezdu baliyo emen negarrak
denbora pasatakuan,
eta satua dantza zazute
lapak jateko orduan.

¡Au neska!

Goizeko bostetako
tratubakin plaza;
saskiyan arturikan
iru buru aza;
ayek saldu artian
zazpi ordu pasa,
bizi modu ederra
daraman Tomasa.

Lishurako zapiyak
jotzen iturriyan,
aritutzen naiz neska
errabi aundiyan;
señora beselashen
naiden baserriyan,
lanarik egiñ gabe
pachara guziyan.

Illia apaindutzen
biaitun bi ordu,
ezdakin ez edorrek
noletan orraztu;
batian azkatutzen
bestietan lotu,
ishpilluben aurrian
ezinaiz aspertu.

Lanian zayatu ta
bizitzen gaitunak,
oraiñ artian gaitun
oso ezagunak;
baseritik neskachak
ille tortondunak
ezdizkin ekarritzen
iñondik gauz onak.

Ez den beste nezka bat
gaur auso guziyan
orrela apañdutzen
danik baserriyan;
or ikusten dizkiñat
asko oñ gorriyan,
eta gobara jotzen
gogoz iturriyan.

Ondo ikusi nairik
gaur beren aurchuak,
gaudez beti kontuban
emen gurasuak;
baseritik kalera
datorren lujauk,

zer diran jakingodu
¡gure Jaungoikuak!

Baserritarra, 1910-12-31, 163. zk.

Baserritarra (I)

Ama euskera eta fueruak
maite ditun gizon zarra
nekazaritzan oraindik ere
gazte bat bezin azkarra;
euskal festetan urtero onuntz
datorren baserritarra,
au da geyenak ezautzen degun
Mendiburuko maiztarra.

Uda ta negu egun-sentiyan
joaten dezu zelayera,
naiz dala laya ta achurrakin
soro lanak egitera;
ezdu nekiak ikaratutzen
zarra dalarikan bera,
chit gogo aundiz zayatutzen da
begiraturik echera.

Ebiya eta chingorra gogor
naiz ere ariatikan,
eta mendiyak egonagatik
elurrez eztairik,
ez du utziko igande goizik
añ guchigo jayarikan
egualdi charrak ikaratuta
mezik entzun gaberikan.

Langillia ta sayatzen da
eta gañera zintzua,
biyotz biguña eskaliakin
baserritar ondradua,
elizako da gizon umilla
gagtetandik fedetsua,

lur maniatzen oraindik ere
beste askoren maisua.

Baserritarra, 1909-03-13, 116. zk.

Baserritarra (II)

Elizaburuko baserriyan
gaurre bizi dan aitona,
eunda zazpi urte berekin
bizkarrian dizkitzuna;
Donostiyara oraindik ere
tšit maiz etortzen dezuna
zarra da bañon nai dubenian
gazte bat beziñ itztuna,
lege santuak eta euskera
beti maitatzen dituna,
Euskal erriyan erdaldunikan
ikusi nai ezdizuna,
zayatutare zall da topatzen
onelako euskalduna.

Eskapulayo bedinkatubak
lepotikan zintzilikan,
beti berekin ibiltzen ditu
bai kendu gabetandikan;
eta askotan buru utzikan
belauniko jarririkan,
ziñatu eta bere ondoren
aberi muñ emanikan,
biyotzetikan eskatzen dizu
gora begiraturikan,
zar izan arren zayatu nai det
zelayian oraindikan,
eta lagundu zairazu bada
Jesús ona zerutikan.

Baserritarra, 1909-03-27, 117. zk.

Baserritarra (III)

Egun-sentiyan jeikiko dezu
goizero baserritarra,
lur maniatzen zayatutzera
nola gaztia ta zarra;
achurrarekin an neurtzendu
berak dadukan indarra,
maiz iserdiya erakutziyaz
eta aotik afarra.

Ama euskera maite dizute
bait'ere lege santuak,
seme leyalak abechek ditu
beti gure Jaungoikuak;
gora begira chit maiz egiten
dituzte ta errezuak,
bere ondora eraman ditzan
nekazari fedetsuak.

Igande goizik ezdu utziko
ain guchi jai-egunikan,
ezda beñere mezarik gabe
gelditu iñondikan;
mendiyan beera pozaz jaizten da
bere baserrichotikan,
illobachua mutill koshkorra
dubelarik eskutikan.

Bedeinka beti baserritarra
dalako maitagarriya,
langillia ta gizon ontzua
elizarekin jarriya;
biyotz biguna ezin geyago
tristien alaigarriya,
iserdiyekin bizi dezuna
azturikan pikardiya.

Baserritarra, 1910-09-24, 156. zk.

¡Bedinka baserritarra!

Seme alabak aitak arturik
joaten dira zelayera,
egun-sentiyen uda ta negu
lurrak maniatutzera;
eta illuntziakin batian
echeratu bai ostera,
achur da layak zintzo bildurik
fameliyan alkartzera.

Danak bildurik mayen onduban
zerbait artzeko asmuan,
errezatutzen azten dituzu
ziñaturikan orduan;
usariyua zaiturik bizi
dira oraindañokuan,
ezagaturik Jaunak saritzen
dakizkilako munduan.

Antziñetako lege Santu au
arrats chit ona izanik,
baserritarrak maitatzen dute
danak bigotzen erditik;
gabaz bezela ala goizian
jaiki orduko oyetik,
Aita guria esan bañan len
ezdira joango echetik.

Euskal-erriko baserritarrak
Jaungoikuben fedetsuak,
oraindik ere asko baditu
emen bere aldekuak;
chit maiz egiten dakizkitenak
biyotzetik errezuak,
eliza korrak ta langilliak
seme onen gurasuak.

Jaungoikoari erregutzia
beti izanik aurrena,
gauza oberik ezda munduan
ezercho eta urrena;

baserritarra dezu danetan
asko egiten dubena,
gora begira umildurikan
eman nayian barrena.

Bide zuzenez bizitutzeko
naiz gaztia eta zarra,
bere lanetik erakutziyaz
iserdiya ta afarra;
alde batera oso utzirik
emengo izketa charra,
pake gozoan aserre gabe
¡bedinka baserritarra!

Baserritarra, 1910-11-05, 159. zk.

Egiñ lana

Lanak alaitzen gaitu langille
geranak mundu onetan,
famiyakin bizi azitzen
¡o! gañera gloriyetan;
aztu azitzen ditu belarik
malko asko begiyetan,
lanikan ezak negarra dakar
beti alderdi danetan.

Lanetik datoz gozamen danak
eta alkar maitatziak,
bata bestiai lagundurikan
gauz onak erakustiak;
emakume ta gisasemiak
bide onez bizitziak,
bai eta ere ibilli charrak
aurrerako aztutziak.

Gauza guztiak lanetik datoz
eskerrak bada lanari,
oraiñ artian zayatu eta
ortik bizi geranari;

bestela oso gaizki giñake
ondo badakigu ori,
gerta liteke lanikan ezak
kentzen aztia alkarri.

Goyan zero bat degun bezela
beste bat degu beean,
eta zero au dezu gureztat
zar da gaztiak lanian;
oroiturikan aurcho gashuak
noletan dauden echian,
ao zabalik ¡aita! ojuka
biarrik audiyenian.

Lana da gure eguzkiya ta
izar eta illargiya,
biartzubaren zero zabala
gauza onen gidariya;
pakia eta alaita poza
eguneroko ogiya,
¡o! lana dezu bai itz batian
chit oso miragarriya.

Jaungoikoak bedinka dezala
lana orain eta beti,
mundu onetan bizi gaite zen
alkar arturikan ongi;
kopeta lazai erakutziyaz
kalian bada danari,
burua gora jatorik beti
ta barjakindea (1) garbi.

(1) Conciencia.

Ezer ezta festa

Konchan aspaldichotik
badaukagu festa,
ontzi bat eman nairik
nola bait ureta;

eta an biltzen gera
degunian beta,
ikustera alferrik
aterako ezta.

Uda gañian da ta
balegoke bertan;
kanpotar aberatz bat
gustatzen ote dan;
bestela biarko da
atera pusketan,
ezdute jarriko ta
osorik uretan.

Buru nekatze asko
gaur dabil danian,
luze daguelako
lotan ondarran,
esanaz aisha jarri
liteke urian,
ta nik ezdet sinisten
ikusi artian.

Nai badute eraman
ortikan urera
biar dizkate orri
gauz sako atera;
barrengo burni danak
naiz jarri osterera,
orrela gaur zayatu
litezke aurrera.

Eta gañera nago
chit arriturikan,
gizonak ekartzia
onuntz kanpotikan;
emen izanik asko
onak oraindikan,
ori ateratzeko
dagon tokitikan.

Orain zaya zaitezte
gizon jakintsuak,

ori ureratzera
buruz indartzuak;
lenagore lan onten
ibillitakuak,
eta joko ditugu
orduan chaluak.

Kontu...

Igande ta jayetan
dantzara or ua,
utzirikan bakarrik
amacho gashua;
urtez ondo jantzia
gañera miñtzua,
errena batetikan
bestetik ichua.

Eta gabian beti
berandu echera,
egiñik bitartian
milla gora bera;
neska gaztiarentzat
ez den ibillera,
obeden egun argiz
etorri aurrera.

Ama zaitutzen egon
obeden echian,
damutu gabe gero
berandu danian;
ez diñ ondo ematen
gaztiak kalian,
illunpetan chu chu chu
gaberdi aldian.

Nik ezautzen dizkiñat
bai neska gaztiak
esateko oraindik
diranak umiak;

zarrak diruritela
negarrez tristiak,
eta bada zerdiyon
atzetik jendiak.

Zarren esanak beti
arturik goguan,
bizikoaiz millaldiz
obeto munduan;
lagun charrak utzi ta
amaren onduan,
Jaungoikuben bildurraz
abilen lekuan.

Nire gazte izana
nan bada Kataliñ,
eta gaurre bizinan
zarren esanakin;
etziraten alabak
ezer charrik egiñ,
pakian orain arte
beti alkarrekin.

Baserritarra, 1911-02-11, 166. zk.

Konchan (I)

Etzanda lotan ontzi koskor bat
luze dago ondarran,
ezdakit nola ezduten jartzen
biar bezela urian;
batek audala bestiak ori
ari gera jardunian,
jakintzu asko gaituzu iñoiz
bañan... ez biar danian.

Erriz bestetik Donostiya-ra
zabaldur da datozela,
ontzi koskor au orduba data
jartzea biar bezela;

nik uste nuen emen zaudenak
ori egingo zutela,
bañan... diruri datozten abek
obetubo dakitela.

Izan dadilla nai dubena ta
zayatu bada len bailen,
oraiñ bezela aurrera ere
farrik egiñ ezdezaten;
ondar gañian urera gabe
gaizki dizuta ematen,
orrela beti iruki gabe
jarriko aldute aurtan.

Konchan (II)

-Nere lagun Inashi
¡orishen lujua!
markesaren modura
ago apaindua;
mantilla blondaskua
kaden urrezkua,
sombrilla sedaskua
moda berrikua,
sobre-todo ederra
¡bañan nolakua!
kolore bitakua
pañu [n]ñekua,
saya bajera berriz
ondo bordatua,
polbuak arpegiyan
ta perfumatua,
¡orla topatu biar
neska nobiyua!

-Nobiyuak Karlota
pareska atzetik,
azaldu ordurako
kalera echetik;

danak biar nautela
¡erotu biarrik!
kaballero jendia
etzion chancharik,
musikan pasiatzen
señora jantzirik,
teatrora gabian
balidinba bailerik,
chanpañ eta pasteles
nion asperturik,
ezkonduko nan laister
duda gabetandik,
kapitan barkukua
senartzat arturik,
goyarriyan ez baita
orlako gizonik.

-Ez dirade izango
urte bi iñondik,
etorri ziradela
abek goyerritik;
erdera ez dakite
esateko tutik,
beren buruak aundi
erakutzi nairik,
ezdute miñtzatu nai
iñola euskerik,
gañera aitorture
bada baserririk,
¡O! koitadu tristiak
zaudezte oraindik,
jaunchuak izan arren
gaut' egun ondolik,
zubek azkenerako
nik ondocho dakit,
chandarmiak emango
zaituzte emendik.

Baserritarra, 1910-01-29, 139. zk.

Morane egaan

Zeñen ederki ushuben gisa
Egaan gora eta beera,
Gaztelutikan Uliya-ra ta
Berak naiduben aldera;
Bide luzian mantzo ta azkar
Noiz nai jachirik lurrera,
Ezkutatubaz urrutian da
Azaldurikan ostera.

Gizona asko argiratu da
Urte guchi barrunbian,
Zeñek chiñistu ikusi gabe
Orla ibiltzen aidian;
Odoi tartian nai dubenian
Andik lurrera kolpian
Diruriyela erori eta
Ilbiardubela bian.

Beste gauz asko azaldu biar
Dira mundura oraindik,
Ikusgarriyak gizon azkarrai
Dada burura jayorik;
Aurrera ere zayatu eta
Gaut'egun loa galdurik,
Orain bezela egongo dira
Lan ayekin arriturik.

Gure aitonak baldin lurpetik
Gaur azalduko balira,
Eta ikusi gizonak orla
Egaan jira eta bira;
Laister esango luteke danak
Jarri orduko begira,
Ziñaturikan dudarik gabe
Oyek diabruak dira.

Baserritarra, 1910-10-08, 157. zk.

Morroï leyala

Tolosatikan esker
ez aiñ apartian,
baserri bat ikusten
da mendi gañian;
gaztañ ta piku arbol
askoren tartian,
zelai ta sagastiyak
onak bitartian,
ardi eta ganadu
ederrak larrian,
aruntza ta onuntza
janaz belardian,
lore ta milla gauza
soro zabalían,
micheletak baratzan
pozaz jolasian
eta mutill bikaña
zaitutzen danian,
chakur chiki batekin
bai aldamenian.

Goizetik eliza
jai eta astegun,
apenaz oraiñ arte
meza bat uztendun;
eta nekazaritzan
oso gogoz jardun,
nagusiya ondotik
arturikan lagun,
ez det uste gañera
itzik egitendun,
ainda mutill ishilla
nola gabazt'egun
leyalagorik iñon
danik ezdet entzun,
baserriyare dauka
danian chit chukun,
zikintzen dalarikan
ezdala ezagun,
batek eman lezake
lurren gañian muñ.

Pello bai gelditu zan
bakar bakarrikan,
gurasubak ill eta
chit gaztetandikan;
morrontzan bizi dezu
bada geroztikan,
oso estimatua
nausiyetatikan,
berena beselashen
dizutelarikan,
ogei urte badira
orda golarikan,
ezdu iñora joan nai
dagon tokitikan,
naiz soldata geyago
emanagatikan,
artuko lizuteke
askok gaur pozikan,
onen leyalatasuna
ezaguturikan.

Baserritarra, 1910-12-17, 162. zk.

Neska barrabasa

Ogeita bi urteko
neska chit iztuna,
sasoi gogorrekua
indar asko duna;
baserriko alaba
beres euskalduna
emen ingurukua
eta esaguna,
au da mutill geyenak
austen dizkitzuna.

Tokan eta pelotan
gañera boletan
palankan ta laisterka
buru da danetan;

ezdezu besterikan
pishu jasoketan,
nola aserratzian
bada erriyetan,
eta guchik ematen
diyo bertsubetan.

Neska barrabasa ta
oso biyurriya,
burrukarako ere
ez da bildurtiya;
ez da ez denbora asko
dala ibilliya,
nekazari batekin
Joshepa Mariya,
mutur joka azita
bai illtzuben iya.

Gaur edo bigar bada
ezkontzen danian,
eta taranta charran
jartzen dezunian;
ez nuke nai nik egon
ez aldamenian,
zeren laister nitzaken
leyotik kalia,
berak agindu naiko
dulako echian.

Baserritarra, 1910-06-18, 149. zk.

Neska zar baten malkuak

Mari Iñashi mazti-pekua
josten ibiltzen dezuna,
gaztetandikan oraiñ artian
emen dama ezaguna;
sasoi batian oso ederra
berdiñikan etzuenan,
neska zartuta bizi biarra
onechek gaur dauka pena.

Neska zartuta penetan dago
negarta negar jarririk,
erozeiñ gazte bezin apaña
josten dezula oraindik;
nobiyo billa Mari Iñashi
sayatutzenda gogotik,
kalerik kale beti badabil
norbait engañatu nairik.

Lagun guztiyak eskonduzaizka
eta bera oraindik ez,
gogoratzian beti azten da
Mari Iñashi negarrez;
gazte zanian naiko aukera
neska zartuta baterez,
denbora jonda alperrik dabil
ikusitzen dizutenez.

Mari Iñashik lengo batian
ala bere lagunari,
nere meriyoz bada Joshepa
peatu zaian ederki;
naiko aukera baniñan eta
itz-eman ez nik iñori,
orain neska zar emen nabillen
jende danen parragarri.

Lenbizikua niñan argiña
bigarrena errerua,
irugarrena zillargillia
laugarrena musikua;
ta bosgarrena arrantzalia,
seigarrena barberua,
gazte denboran bazan atzetik
neri norek segitua.

Nola igandez ala jayan
entzuten ditu meza bi,
oraindik ere gustatzen zayo
begiratzia berari;
andik plazara berriz joango da
naiz an ezer ez erosi,
erakustera zeñen apaña
dabillen jende danari.

Nonda musica ara dijua
beti dabil erromeriz,
eta gañeko festetan ere
ezda esanikan berriz;
naiz urtechuak izanagatik
igual jasten dezu gorriz,
lenagotikan ez ezkondua
damutu zayo mill-aldiz.

Bere buruaz ernegaturik
ikusten dizut galdua,
sayatu arren eziñ billatu
duelarik nobiyua;
alper-alperrik dabil Iñashi
norek naikodu gajua,
orrenchen pena mundu onetan
neska zar bai gelditua.

Triste gajuak illia dauka
elurra beziñ zuriya,
begiyak berriz azki gorriyak
oso shimur arpegiya;
ortzikan iñon ezdu ageri
beste nonbait aragiya,
apostu bada iru arrua
ezdala orain guztiya.

Eziñ luzaro bizi liteke
pena dauka ta gashuak,
negarrez iñoiz botatzen ditu
ginga añako malkuak;
beti goguan bada daukaizki
len izantako majuak,
neska zartu ta askenerako
orra orren ishtilluak.

Berriz milagrozt gaztetzen bada
eta badu osasunik,
ezdizut uste leno bezela
luzara egongo danik;
arrantzalia, naiz musikua
joaten bazayo ondotik,
bayetz aguro esango diyo
lenguak gogoraturik.

Dama gaztiak orra kontuan
bada aurretikan jarri,
badakizute urrengorako
danak neska zarren berri;
denbora joan da eztu baliyo
ibiltzia parragarri,
gauza guztiyak bere sasoyan
beti dirade komeni.

Bertso-papera. San Sebastian. Imp.
De Pozo; Fuenterrabia, 14

Gu berriz nola geran
danetan jarriyak,
laister eingo ditugu
jaun oyen aldiyak;
aurrian arturikan
beltz eta zuriyak,
badaki gaur zer egiñ
ongi Españiyak.

Euskal Erria, 1896, XXXIV,
250. or.

Orañ da ordua

Ontzi eder bat orañ
guk emen egiñik
españolak generala
erakutsi nairik,
beñere ez da izan
aukera oberik,
ez det uste anayak
gauz au ukatzerik.

Baldiñ gertatzen bada
gerra etortzia,
lendegunaz gañera
ala ere bestia,
aurretikan chit on da
ernai egotia
eta ontzi eder bat
azkar egitia.

Beltzak eta zuriyak
oso arrotuak,
Abana-ko semiak
nola bestekuak
Nobayork-kuak ere
daude erotuak,
españolaren kontra
danak berotuak.

Sagarchoko morroya

Amabi urte eche batian
morrontzan damaizkiyena,
oraindik ere chit sasoikua
ta lanian dakiyena;
nola laya ta achurrarekin
danetarako onena,
lur maniatzen gañ gañekua
berdiñikan ezdubena,
auda mutill bat auso gustiyan
chit asko maite dutena,
itz bat charrikan iñon aurrian
ez egiten eztubena,
aserrerikan lagun artian
zerdanik ezdakiyena,
baserri-eche morrontz tokiyan
dana gidatzen dubena.

Ichu ichuan artu lezake
nor dan galde gabetandik,
lur maniatzen ta ganaduak
zall da topatzen oberik;
oituba dago guchi bezela
bada oso chikitandik,
eta gañera añ da zintzua
ezdu erretiro charrik,

jaita astegun ezda ikusten
trabenetan au sarturik,
ezda orditzen asko bezela
ezdu maite edaririk,
egun-sentiko zelayan da
ezdizu deitu biarrik,
goizetik arrats an adiko da
iserdiya azaldurik.

Gaur edo bigar eskontzen bada
eta baserriyan jarri,
zaituko diyo aldamenetik
onek artzen dubenari;
jardungo diyo goizetik arrats
kupirik gabe lanari,
esan bezela oituba dago
badaki danaren berri,
bat baldiñ bada mundu onetan
eman azteko lurrari,
au da onena orain artian
esaten diyot danari,
egingo dizu bai echerako
biar aimezte janari,
pozaz emanaz biyotzetikan
aurcho ta emaztiari.

Baserritarra, 1909-06-19, 123. zk.

7. Istorioak

Artzai on baten kantak

AZALKAYA

Ama euskera maitia
mendiyan dago gordia.

Artaldia zaitutzen
umore onian,
kantari goizetikan
nago itzalian;
Pinto daukatelarik
nik aldamenian,
lagun dabilkitana
amasei urtian;
chakur oso maitia
gaur auso danian,
erosi nai dutena
iru ontzurrian;
usten ez diratela
iñondik pakian,
bañan ez det zalduko
bizi dan artian.

Bordan eta larrian,
Pinto, da gidari,
ez diyo bakarrikan
uzten ardiyari:
zaitutzen daki ondo
bere billdochari,
artalde ederrian
jayo diranari;
osta osta zutikan
dabiltzan ayeri,
batzubetan alcha ta
bestian erori;
beti ondotik bada
amen titiyari,

chit lan asko emanik
iñoiz abek neri.

Elizako eskillen
otza aditzian
mezetara jeiste naiz
igande goizian
Pinto usten detala
ardiyen aurrian
nere aruntz onuntza
egin bitartian
maldak igarorikan
laisterka bidian
artaldia berriro
ikusi nayian
len bezelashen bada
daudezen larrian
eta bildoch maitiak
lotan itzalian.

Ez det ardi bat galdu
iñon oraindikan,
edo Pinto nerekin
dan ezkeroztikan,
ez da beste chakurrik
orren zintzorikan,
artzai guziyak dauzkat
gaur arriturikan;
esan detan bezela
erosi nairikan,
erotutzen nautela
bañan alperrikan;
ilko nitzake laizter
bai penaturikan,
maite dizutelako
chit chikitandikan.

Ez da azeriyarik
ez ere otsorik,
artaldien ondora
etorriko danik;
Pinto beti bezela
nerekin dalarik,
laizter bigaltzen ditu
bada orlakorik;
izatz da belarriyak
zutikan jarriarik,
oituba dagolako
oso chikitandik;
eta ez dubelako
batere bildurrik,
mendiyan bizi diran
pishtiyaren gatik.

Inguruko mendiyen
geyenaren berri,
Pinto chakur azkarrak
badaki bai ori,
karobi zulo illun,
baso aundiari,
nola arkaitz zorrotz da
ibai zabalari,
maiz egiña dalako
joan eta etorri;
ardirik galdu gabe
berai ta besteri,
etzan echeratutzen
utzirikan iñori;
laguntzen dabill beti
artzai guziari.

Nola chori chikiyak
bai uda-berriyan,
pozaz egoten diran
amakin kabiyan;
ni ere orla bizi
nazu baserriyan,
ardi ta Pinto-rekin
joan dan aspaldiyan;

oso pake santuban
nabilen tokiyan,
kantari geyenian
gozamen aundiyan;
zeruan bezelashen
gautegun mendiyen,
eguzkiyen igesi
arechen azpiyan.

Jaunak eramanikan
guraso maitiak,
beti goguan dauzkat
geroztik urtiak;
egiten ditutala
erreso luziak,
elizan ikusirik
dauden gurutzia;
oroitzen nautelarik
nere artaldiak,
eta Pinto chakurrak
ordutik lajiak;
balirake bezela
nere señidiak,
naiz kantari aritu
askotan jendiak.

Euskal Erria, 1915, LXXII,
319-320. or.

(Azkeneko indar-neurtzeetan
aipamen onragarria irabazia)

Artzai ona

Artaldia larretik
bildurik zamala,
artzaya bururatu
zan bat falta zala;
ardi galduben eske
joantzan beriala,
beste guziyak Bordan
utzi zitubala.

Arkaiztikan arkaitza,
basotikan baso,
eman zuben orduban
makiñabat pauso;
gizarajua bada
tristeturik oso,
¡negarrez penarekin
ziyola eraso!

Batetan aztu ziran
arren zoramenak,
eta biyotz barrengo
gozotasun denak,
chori chiki politen
kantarik onenak,
artaldia zaituzten
aitzen zitubenak.

Ardiya azaldu zan
andik eguneta,
errena ta argala
eridaz beteta;
ozta ozta sutikan
Bordako atieta,
anparuba nairikan
bere laguneta.

Ardi galduba ara
azaldu zanian,
artzayak artu zuben
bere magalian;
esanaz: ¡Au da poza!
laztandu nayian,
ez nazu gaur azerre
emen zermanian.

Negar askocho egin
eta ondorian,
ona orain artzaya
umore onian;
kantari Bordan eta
kantari lanian,

goizetik arrartzarte
ardiyen aurrian.

Arech tantai zabalen
itzal ederrian,
artzaya ikusitzen
dute geyenian;
eguzkiyen itzuli
bero dagonian
chakur chiki bat artu
eta aldamenian.

Mendi batetik beste
mendirira irrintzi,
lagunari egiñaz
artzaya da bizi,
gozamen aundiyetan
sufritubaz guchi,
penak aldebaterra
zitubala utzi,

Ardirik galdu gabe
mendiyan geyago,
arretaz edo zintzo
geroztikan dago;
oroiturik zer gerta
zitzayon lenago,
eta orain dizkitzu
askoz maitiago.

Lore ta belarraren
usai gozuetan,
artzaya orain beti
dabil jostaketan;
micheleta bezela
barats ederretan,
artaldia zaitubaz
euskal-mendiyetan.

Euskal Erria, 1912, LXVI, 65-66.
or.

Gure mendiyak

Euskal-Erriko mendiyetara
igo nitzan egunian,
baserri-churi asko ikusi
nituben bide danian;
arbolak ere lorez betiak
soro eta zelayan,
elurra egiñ balu bezela
erruz aurreko gabian.

Eguzkiyaren printzak alaitzen
zituben toki guztiyak,
;zeñen ederki diz diz egiten
zuten belarcho buztiyak!
chit urrutira erakutziyak
kolore ikusgarriyak,
ziduritela danak zaudela
gañetik urrez jantziyak.

Diamantezko koroi eder bat
ematen zuben soruak,
eta aldare argiz betia
apaindurikan basuak;
aingeru polit miragarriyak
egazti edo usuak,
gure mendiyak orrela jarri
zizkigun bai Jaungoikuak.

Oraindikane oroitutzen naiz
eguzki chit indartsuak,
arkaitz tartetik nola azaldu
zituben lañu pishuak;
eta gañera zabaldu ere
likurta oso gozubak,
usai oberik eziñ zeikian
eman barats ta soruak.

Arbol gañetan entzun nituben
dokant chit alaigarriyak,
goizetik arrats isbildu gabe
aritu ziran choriyak;

ta micheletak loretik lore
egaan zabiltzan guztiyak,
eta lur petik azaldu ziran
gañera beste pistiyak.

Artalde eder mardul galanta
zabaldua belardiyen,
bildoch pocholo jayo berriyak
amaren aldamenian;
mutill sendo bat chakur birekin
zaitutzen danen aurrian,
zutikan anchen ikusi nuen
echolaren itzalian.

Elizacho bat ikusi nuen
mendi bieren tartian,
goroldiyozta untzez betia
ichura dana joanian;
bañan zaukaizkin iru aldare
chit politak barrenian,
zar izan arren estimatua
daukate auzo danian.

Gauza abek danak oztu ta gero
iya irichirik beera,
guretzecho bat sortu zitzaidan
kolpez aurreko aldera;
eta aiton bat ikusi nuen
joan zala aldamenera,
;erdi negarrez buru utzikan
errezuak egitera!

Aiton leyalak bere otoitzak
bukatu zitubenian,
galdetu niyon gurutzi arrek
an zer esan nai zukian;
-Erantzun ziran gizarajuak
seme joan dan gerratian
;o! nere aita orchen iltzuten
azkeneko atakian.

Maiz egoten naiz seme ontzua
gurutziaren aurrian,

Jaungoikoari errezatutzen
aita zanen izenian;
bakar bakarrik etortzen nazu
iru orduko bidian;
eta onela ibilliko naiz
gauka naizen bitartian.

Itz abek esan eta aitona
beetik gora joan zanian,
orduban belaunikatu nitzen
gurutziaren aurrian;
errezochua egiñ da gero
echeratu nitzanian
erriyan sartu baña lenago
illuna nuen gañian.

Euskal-Erriko mendiyak beti
oroituko zaizkit neri,
edo bestela egon biarko
dizut burutikan gaizki;
uda-berriyan berriz joango naiz
Jaunak usten badit ori,
gurutziaren onduan alkar
gaite zen aitona ta ni

Baserritarra, 1909-01-16, 112. zk.

Elgoibarko Euskal festetan aldeera
irabazia. 1907

Ipuiya edo kontua

Abenduaren ogeita bostan
bada aurreko urtian,
kontu kontari egondu giñan
oso triste sukaldian;
chiki ta aundi, zar eta gazte
denak suen bazterrian,
gure aitonak au esan zuen
bere itzkuntza maitian.

Eunta bost urte omen dirade
Bergaran gertatu zala,
esan biar det gure aitonak
orduan esan bezala;
danok negarrez egondu giñan
bera itzketan aizala,
negargarriya da izan ere
baldin gerta bazan ala.

Gau erdiyan kanpanak *dan dan*
jendia chit arriturik,
zer ote dan erri guziya
oso bildurrak jarririk;
eliza ondo ikusirikan
barrenan bazan jenderik,
kontuan ere ipiñi ziran
alkate jaunak esanik.

Eliza ondo ikusirikan
iñor bazan barrenian,
betiko gisan utzik lajata
kontuan bai jarri ziran;
amabiyak išildutzia
besterik egiñ etziran,
mezako deiya laster jo zuan
jendia sartu zediyen.

Iru gabian nabaiturikan
kanpanak alašen jotzen,
erriko jende guziya zegon
bere buruaz nekatzen;
zer otezan eziñ asmatu
etzan erreša asmatzen,
zerengatikan aiziak orla
ezdun kanpanik ibiltzen.

Alkate jaunak agindurikan
erriyan jo da bandua,
bi gizon gogor biar dirala
artu dezaten kontua;
aušen entzunik laster joantziran
jakitiarren lekua,
eliz barrenen gau baterako
jartzeko dala asmua.

Eliz barrenan illuntzerako
kontuan zituzten jarri,
zer gertatutzen otezan anchen
jakitiarren chit ongi;
bi gazte ziran buruz azkarrak
etziranak ez bildurti,
oso aurrera apaizetako,
apaiz ziradenak aurki.

Jan piska bat bai berekin ere
gaberako omentzuten,
zortziyetao zaleturikan
asi omentziren jaten;
janta gerora denbora luze
ala gertatu etzaiyen,
alki gañian biyak musian
gogor jardun omentzuten.

Amar orduak arizirala
ango erlejuan jotzen,
batek besteri ala omendiyo
¿ez alaiz ikaratutzen?
bi ordu falta dituk eta
ni asiya nak bildurtzen
leku charrian gaur jarri gaituk
beste batera bai guazen.

Amar orduak išildu dituk
¡Jesus! aušenda bildurra,
gu zertako etorri gera
gaur orrelako lekura;
guazen emendik piska bat gora
oso toki segurura,
lagun maitia lagundu nazu
zatozkit nere ondora.

Goiyartatikan ikusiko da
emendik baño obeki,
lagun maitia esaten dizut
arras nagola bildurti;
i ezalaiz ikaratutzen
emen giotzik chit gaizki,
koro gañera guazen aguro
ik naiyaoko dek noski.

Koro gañian biyak zeudela
amaika orduak jo dute,
lagun maitia amaikak dituk
falta zaiguk ordu bete;
emen ere gaizki giotzik
bian obeto geundezke,
zuretzat goiyak naiz ala biak
guziyak zerbait badute.

Bera jachita nora joango ta
konfesatzeko lekura,
ta an bildurak dardar aidian,
Jesus, arrenchen tristura:
aušen det lana nere laguna
zatozkit nere ondora,
zerbait nitzala uste nun bañan
utsa jaiyo naiz mundura.

Amabiyaren tankakuakin
losa arribat alchada;
arren barrendik eskeletua
ezur utsik aterada;
ura ikusirik bildurtiyarren
arren barrengo ikara,
bañan bestia bildurrik gabe
berai joantzaiyo bertara.

Eskeletua beti bezela
joanda sokai tiratzera,
kanpana juaz jende danari
meza adiyazitzera;
arren kontuan zegon mutilla
berriz meza laguntzera,
zerengatikan apaizetako
jarriya baizan aurrerá.

Biar bezela meza emanik
mutilla bere ondoren,
sakristirañon lagundu diyo
zeindan jakitutziarren;
gure apaiza eskeletuen
ichuran egonik arren,
biyak itzketan jardunairaden
elkarri zerbait esaten.

Eskeletuak galdetu diyo
¿nolatan zera etorri?
alkate jaunak bialdurikan
orra esan diyot garbi;
oraiñ nik ere galdetzen diyot
ia zeindan bai beorri,
ni naiz bada apaiz šarcho bat
ez naiz gezurretan ari.

¿Beiñ edo beiñ zuk entzun aldezu
Bergaran José apaiza
kaska zuri bar naiko zarchua
eziñ ibilli zana aisa?;
aitu bakarrik ezautu ere
baita lagundu eliza,
gisarajua chit gizon ona,
emana bai zenbat meza.

Ni naiz uraşen, orra egiya
ez det gezurrik esaten,
laugarren gaba dizut gaurkua
meza detala ematen;
zerengatikan zuk ezdakizu
ezda erreša asmatzen,
zerengatikan esango dizut
danak jakindu dezaten.

Ogeita amar mezaren dirua
aurretik dizut artua,
eta guziyak bukatu arte
au da nere pekatua;
purgatoiyan emenchen nago
oso ezur biyurtua,
meza guziyak bukatutzian
neretzako da zerua.

Alkate jaunai esan zayozu
elizan zerdan gertatzen,
On José apaiza Bergarakua
ia ezautzen altzuen;
baita gañera erri guziyan
asi dedilla zabaltzen,
gau erdiyan bai nola meza bat
On Jose-k duen ematen.

Meza guziyak bukatu arte
gabero naiz aterako,
meza guziyak ogei t'amar dira
denak ditut bukatuko;
andik aurrera ez naiz geyago
losatikan azalduko,
zerengatikan Jaunak zerura
berak diraden deituko.

Itz obechek bukaturikan
joan dezu bere lekura,
biyararte berai esanik,
anthen sartu da zulora;
bada orduan mutill bizkorra
beste lagunen ondora,
bañan laguna etzan ageri,
gerora bai azaldu da.

Kontu kontari biyak zeudela
etorri da goiz aldia,
seyyak alašen izango ziran
iriki dute atia;
elchuen gisa berriz an zegon
jakitjarren jendia,
danen aurretik edo lenbizi
ikustentzan alkatia.

Alkate jaunak eraman ditu
biyak artuta berekin,
erriko echian sartu dirade
bañan neke aundiyakin;
jende guziya beren atzetik
zerbait nai zutela jakin,
bada alare gelditu dira
danak len zekitenakin.

Elizan gertatzen bezela bai
mutillak ziyoten esan.
alkate jauna aiyen esanaz
oso konten gelditu zan;
bada orduan alkate jaunak
legez egiten dan gisan,
erri guziyan bandua juaz
berialašen jakintzan.

Bandua edo dala pregoiya
ala aitu zan zabaltzen,
Joše apaiza Bergarakua
gabian zala azaltzen;
iñork mezarik entzun nai badu
libre zuela lajatzen;
meza guziyak bukatu arte
jendiak entzun dezaten.

Esan bezela ate guziyak
zabalik zeuden elizan,
jendia ere bai mezetara
oso erruz etorri zan;
amabigarren tangakuakin
gure apaiza azaldu zan,
sokai tiraka mezako deiyan
beti bezela aitu zan.

Lege onian meza emanik
ostera bere tokira;
meza laguntzen mutill gaztia
oso chincho ibillida;
ura ikusirik ango jendiak
chit alai gelditu dira
meza entzunik gabero orla
asko echeratu dira.

Ogeita amar aldiz azaldu zan
bere mezak esatera,
ogeita amarrak bukaturlan
etzan geiago atera;
bitarte ortan beti jendia
joan zan meza entzutera,
purgatoyotik gure apaiza
gero aingeru tartera.

Abenduaren ogeita bostan
ipui triste au entzunik,
denok negarrez egondu giñan
malkochoak idorturik;
gure aitonak ama euskera
arren ongi mintzaturik,
gaur ere bada bere semiak
ez daukate chit azturik.

Euskal Erria, 1895, XXXIII, 500-503. or.

Composición señalada con mención honorífica en los Juegos Florales celebrados en esta ciudad en 1894.

Otoitzak mendiyan

Chori chikiyen kantak
esnaturikan goiz,
jeiki nitzan oyetik
eizerako sazoiz;
beranduago ere
joan izan naiz iñoiz
bañan gogo geyagoz
ezdakit bada noiz.

Nere chakur Kanelo
ondotik nubela,
zaunkaz bide danian
ari zendubela;
igo nitzan mendira
chori bat bezela
zelai eta soruak
chit alai zaudela.

Oso arreta aundiz
pozkiro begira,
zagasti zabaleta
ta lore tokira;
eguzkiya azaldu
zalarik lurbira,
ala irichi nitzan
goiz artan mendira.

Gaur'e goguan dauzkat
orduko pausuak,
eisa topatu nairik
an emandakuak;

eta nola ekarri
nituben šošuak,
eran arrapatuta
tiros ildakuak.

Echera netorrela
menditikan bera,
ill nituben šošuak
erakutzitzera;
seme ta alabari
poza ematera,
¡gurutze bat azaldu
zitzaidan aurrera!

Jakin nairik gurutze
arren gora bera,
joan nitzan baserrira
galde egitera;
ta azaldu zitzairan
aiton bat atera
borondate aundiyan
adiyazitzera.

Emen guda bukatu
eta ondorian
jende asko ikusten
genduben eisian;
igande ta astegun
egualdi onian,
tiro otsa bezterik
etzan ez danian.

Goiz batian zabaldu
zan auso danian,
artzai illa topatu
zutela bidian;
odola zariyola
sasi baztarrian
eisai tira ta jua
bai uste gabian.

Penakin eiztariya
andik laizter iltzan,

baserritarrak asko
maita zutena zan;
ezautzen etzubenik
mendiyan bat etzan,
iñoiz ere nerekin
emen egotentzan.

Gurutzia jarriya
dago ordutikan,
ta artzayak etortzen
zaizka geroztikan;
otoitzak egitera
chit penaturikan,
Jaungoikoari zerbait
eskatu nairikan.

Malkoaz buztirikan
nauzkala begiyak,
ta alkarri eskubak
emanikan biyak;
ikusten nitubela
goitikan argiyak,
ala igaro nitun
orduan mendiyak.

Azturikan bizi naiz
gaur gure mendiyak,
eskopeta ta chakur
eta eiztariyak;
bildurra zaturikan
gurutze aundiyan,
aiton arren ezanak
izanik egiyak

Gaur ordoyaz beterik
dago eskopeta,
artutzen ezdetala
bada eskubeta;
Kanelo bigaldurik
nere osabeta,
zuburdiyen sartuta
emendik Elgeta.

Gurutziaz askotan
naiz gogoratutzen,
artzai ta eiztariyak
etzaizkit astutzen;
bada orduan zaizkit
malkoak azaltzen,
eta otoitzak dizkat
Jaunari egiten.

Gurutz Santubaren
aurrian chit umill,
gaur ere jartzen zaizka
makiñabat mutill;
errezuak egiten
jende asko dabill,
esanaz: jartzai on bat
emen zizuten ill!

Beste bat ni bezela
joatenba agiyan,
eizera echetikan
or egun-sentiyan;
gurutziaz galdetu
zan baserriyan,
egingo dizkitzu bai
otoitzak mendiyen.

Euskal Erria, 1912, LXVI,
160-161. or.

(Azkeneko indar-neurtzeetan
aldeera irabazia.)

8. Mozkorrak eta apustuak

¡Au senarra!

Ogei urte badira
Nitzala ezkondu,
Emeretzitik gora
Zaitala damutu;
Gerostik mundu ontan
Triste bizi nazu,
Ez nuben senar charra
Laguntzeko artu.

Aurrak ugaritu ta
Ayek eziñ azi,
Ondo det mundu ontan
Bizitzen ikasi;
Eta beti senarra
Lanetik igasi,
Chanpon bat, ezateko,
Ezdit irabazi.

Ezdet esaten bada
Batere gezurrik,
Oraindik ezdit pasa
Aste bat osorik;
Pasako balukere
Milagroztatik,
Ezlarake emengo
Jornalen erdirik.

Kaleratzeko nago
Bildur da lotsetan,
Koškak ditutalako
Alde gusiyetan;
Eta eche jabia
Beti erriyetan,
¡Negarrez bizi nazu
Bada, erdiyetan!

Jarriko baluteke
Edo balitzake,
Senarra lajatzia
Okerrikan gabe;
Egiñ gañera berriz
Beste baten jabe,
Au utzi ta pozikan
Artuko nizuke.

Eziñ bizi niteke
Orla iñolare,
Mundu ontan besteren
Laguntzarik gabe;
Laister egiñ biar det
Ori dudikabe,
Senarra utzi eta
Norabaite alde.

Euskal Erria, 1904, LI, 326. or.

¡Bai neri damutu!

Ezkondu nitzan gazte
zarture gazterik,
senarra artu nuben
zoro nitzalarik;
bizitzen ikasi det
ederki geroztik,
zenbat sufritzen deran
nik bakarrik dakit.

Gaur senartzat detanak
¡ó! artu bañan len,
alkartutzia biyak
nai zuben len baitlen;

bera larrizan bañan...
ni ere alashen,
ez nitzan ezkonduko
ezautu banuben.

Asko maite ninduben
ezkon berriyetan,
iñoiz artutzerañon
berak besubetan;
bañan andikan laister
giñan erriyetan,
ta ala ari gera
ordu guztiyetan.

Lanetik dabil beti
tranpetan igasi,
gizon alperragorik
ez det nik ikusi;
audala ori dala
ezdaki noiz azi,
aspaldichuan ezer
ezdit irabazi.

Nik ezdakik ez nola
sortzendu dirua,
echerutzen da beti
erdi berdoztua;
eta gabero jartzen
du okasiyua,
oyian egon arren
naiz andre gashua.

Aur tristia negarrez
daudez geyenian,
aita ikusirikan
ama jo nayian;
abek gaur edo bigar
zerbait diranian,
goguan irukiko
dute onenian.

Gero esaten dute
¡Jesús neska zarra!

alegiya egiten
diyotela farra,
gazterik artzen badu
orlako senarra,
ezdauka mundu ontan
bizi modu charra.

Jakin izan banuen
ta neri galdetu,
edo ezkonduzkeko
bai egin mandatu;
naiz amasei etorri
¡orla arrapatu!
egin banitzan egin
¡bai neri damutu!

Baserritarra, 1909-11-20, 134. zk.

Baserritar bi

-Joan dan astian bada propiyo
izanduba naiz Tolosa-n,
Tolare goiko idi bikañak
ikustiagatik deman;
Sagastichikin dituzten beyak
idiyen kontra ziran joan,
¡ura jendia, ura dirua
bada jokatu zana an!

-Manuel lagun aspaldikera
nik aginduko banuke,
dema urrena nai luken ura
illunperatuko nuke;
akulluakin ganadu ¡o!
dana odoltzen dizute,
¡eta negarra gañera ere
echietan jartzen dute!

-Neroni ere ¡á! Joše Mari
asiko banitz esaten,

Tolos-aldeko jira orrechek
ez nau jarri zuzen-zezen;
chanpon batzubek banituben ta
anchen lajatu nituben,
gerostik emen nabill lotsetan,
lagun danari eskatzen.

Amaika negar baserriyetan
jartzen duben apostua,
ezdakit zertan ara joaten dan
lagun gu bezelakua;
eta alare griña oraindik
izanik eskarmentua,
gaurtik geyago ez nazu joango
¡orra bai juramentua!

-Nik ere bada zuk bezelañen
artuko dizut apecho
zeren lendikan ditutalako
eskarmentuak ondocho,
deman dabilizan abek liteke,
egitia bai panpacho,
gaurtik aurrera ezdizut lagun
jokatu bear ezercho.

A zer atsegiñ artuko degun
dema debekatutzian,
zeñen pakian biziko geran
bakoitzak geran echian;
apostu lanak arrunt utzita
zintzo-zintzo zelayan,
¡á! Jaungoikuak osasun ona
ematen digun artian.

Baserritarra, 1907-06-08, 70. zk.

Betiko damua

Idi baten dirubak
berekin artuta,

jantzirik gañetikan
zerbait chukunduta;
dema zala goizetik
lendik jakinduta,
Anton joan zan echetik
trenian sartuta.

Anton bezela beste
toki askotatik,
nola baserri eta
bai ere kaletik;
dema zan egun artan
alkar billaturik,
an ziran istilluak
ojuka asirik.

Berrogei oitamarren
ogei amabosten,
milla apostu orla
nola diran nasten;
idiyak diranian
plazan azaldutzen,
Anton bezela asko
dira berotutzen.

Idiyaren dirubak
eskuban artuta,
ala diyo Antonek
poltsa zabalduta;
tori bai ogeitamar
berrogeiren kontra
etorri berriz ere
dirua badeta.

Galdurikan onela
zituben dirubak,
Antonekin izandu
ziran ištilluak;
gaba gañian eta
patrikak ustiak
oirik eman nai ezta
berriz ostatuak.

Panparroi aruntzian
sarturik trenian,
oñez eta chit umill
Anton onuntzian;
andriakin aserre
ordutik echian,
itzarik egin gabe
biyak alkartzian.

Demak izandu dira
geroztik askotan,
bañan Antonik ara
ezda geyago joan;
ezdu nai aitortzia
orlako gauzikan,
ori debekatzia
lenbailen baizikan.

Ezin bildurik dabil
idiyen diruba,
igurtzirikan bada
gaut egun burua;
iñoiz azaldurikan
begitik malkua,
Antonek ara orain
betiko damua.

Baserritarra, 1909-05-08, 120. zk.

Betiko kanta

Ai nere Antoniyo
beti erriyetan,
orditua zatoz ta
geyen geyenetan;
goizetik joaten zera
nai dan garayetan
eta echera berriz
urrengo laueta,
eta beste askotan
lo eginda bertan,

bidian erorita
sasi baztarretan,
igual gelditzenzera
iñoiz trabenetan,
diruak aitu arte
ardo kopaketan,
naiz egon fameliya
danen biarretan.

Mutik koskor guziyak
burlaka atzetik,
kalian alderoko
bada ikusirik;
egun erdiyan ala
ez dezu lotzarik,
askotan buru utzik,
chapela galdurik,
eta beste askotan
dana markaturik,
ez dezu ez egiten
len bezela lanik,
lurrak or daukaizkitzu
alperrik galdurik,
ara ba Antoniyo
zu emen utzirik,
Amerikara nua
aurchuak arturik.

Baserritarra, 1909-06-05, 122. zk.

Erdi erua

Aitondu ta dantzara
igande eta jai,
jendien farragarri
ortzabiltza zu bai;
goizetik arratsarte
ekeñik zurrutai,
bada toki askotan
saltzen dauden mamai

echea alderoka
zatozkit bai noiz nai.

Zelaiko lanak utzi
dituzu batera,
astegunian ere
or zubaz kalera;
achur da layarako
bai zartu bazera,
eta jayetán zubaz
dantzán ibiltzera,
illia zuruturik
lotsatzen etzera.

Zu bañan zarragubak
dabiltza lanian,
goizetik arratsarte
gogoz zelayean;
iserditzen dirala
ari diranian,
dantza ta zurrutari
utzirik pakian,
emazte ta semien
bai aldamenian.

Erariyak mendian
artu zaitu iya,
zartzera gizonentzat
azer alderdiya;
buruan jarri zaizu
dantzako maniya,
etzera gogoratzen
zure fameliya,
eta orain echian
dagon misheriya.

Ganadu gashubari
eman gabe jaten,
gizona echetikan
noiz nai zera joaten;
ez dezu achurrarik
eskubetan artzen,

eta apenaz zeran
ukulluan sartzen,
etzera zikinduko
azpiyak egiten.

Ausuben farragarri
bizi ez gaitian,
gure familichuan
gañera pakian;
zaya zaitez gizona
zure zelayean,
bestela laister gera
betiko lurpian,
eta azi biarrak
ondoren eskian.

Baserritarra, 1911-01-14, 164. zk.

¡Gizon diabrua! (I)

Igande ta astelen
larunbat gabian,
iñola eziñ egon
zerade echian;
zenbait diruben jabe
egiñ ondorian,
Jaunak dakiyen arte
zaudez churrutian,
alderoka etortzen
zera goiz aldian,
zalaparta aundiyan
danak jo nayian,
esnatzerañon lotan
daudenak oyian,
aurrake daukaizkitzu
bildurrak aidian,
ni ere ala nabil
bai oraiñ artian,
¡zuzenduko altzera
bada noiz baitian!

Astian iru egun
bada lan egiñik,
ezdezu familian
utzitzen dirurik;
emazte ta aurchuak
barrendikan utzik,
auldadiarekin
indar danak joanik,
echian da kalian
osta osta zutik,
eztaltzeko gañetik
ezer gabetandik,
beti erdi negarrez
eta lotzaturik,
batzubetan eskian
zerbait bildu nairik,
biyotza lertzerañon
triste kupiturik,
Jaunari erresatzen
malkotan urturik.

Ezkondu nitzan bañan...
¡Jesus Jaungoikoa!
alferrik izan arren
nago damutua;
senarra artu nuen
oso pikarua,
ordiya ta utziya
chit gañ gañekua,
eta aspaldichotik
daukat esautua,
gure orde z gaur maite
dubela ardua,
esan liteke dala
danaren maisua
goizetik arrartzarte
ustutzen basua,
eta ara gañera
emen milagrua,
chinchotzen balin bada
¡gizon diabrua!

Baserritarra, 1910-01-15, 138. zk.

¡Gizon diabrua! (II)

Esan arren alferrik
zuk beti zuria,
etzaizu ez aztutzen
taberna bidia;
gaberako echera
zatozkit betia,
irizten dan bakoitzen
bada igandia.

Astian ere bapo
badakizu jartzen,
eta egun erdiyan
kalian lo artzen;
gañera alderoka
echera etortzen,
¡ta zer esango duten
etzera lotzatzen!

Ezin bizirik gaudez
arrunt misheriyan,
eta arlotienak
gaur auso guziyan;
iya geratzerañon
bai larru-gorriyan,
ezer ezdaukagula
bada baserriyan.

Lurrak jorratu gabe
ukulluak utzak,
kalera azaltzeko
zorrarekin lotsak;
abek ekarri ditu
bizi modu motzak,
gizon zurrut saliak
ta langille otzak.

Baserritarra, 1910-05-07, 146. zk.

Lengo lepotik burua

Gazte denboran biyurriya ta
zartuta eziñ zuzendu,
ezdakit nola edo noletan
onela guiñan alkartu;
aspaldichotik damu derala
eziñ nezake ukatu,
ez nitzan bada orla biziko
nik au jakin izan banu.

Ogeibat urte izango dira
biyok alkartu giñala,
iruritzenzait berrogei ere
guchiyenaz badirala;
ordu ezkeru emenchen nabil
Jaunak dakiyen bezela,
egun char asko bada gerostik
zurekin damaizkitela.

Larun batetik azitzenzera
astelenian bukatu,
bitarte ortan ¡Juangoiko ona!
zeñek zurekin burutu;
baztar guziyak puskatu biar
iñoiz eskua alchatu,
mundu onetan bizituteko
ez nun lagun charra artu.

Ikaragarriya da askotan
zure echekeo sarrera,
iñoiz dakizu erortzen ere
erresh aurreko aldera;
utzalitzake joango boziña
pake onian oiera,
eskamillan ta okasiyuan
beñere ishiltzen etzera.

Echera gabe ibiltzen zera
nai dezun arte kalia,
zeñek lanera eramanazi
orla azten zeranian;

aiko ziñake aspertu gabe
nere ustez eranian,
erriyan diran sagi ta kupel
guziyak ustua artian.

Mundu onetan gauzik charrena
zuretzat dezu dirua,
oraiñ artian dezumerako
zaudezelako galdua;
aspaldichotik zertzeran bada
ongi nago ezantua,
aurrera ere izango dezu
Lengo lepotik burua.

Mama gareziya

Lukanbiyo ta Lukaz
bi lagun aundiya,
alkaturik lenguban
aiñ bño jarriyak;
ez oraiñ saltzen dauden
sagardo berriyak,
¡bañan bai Ergobiko
mama izugarriyak!
naiz kale zabalak gaur
izan Donostiyak,
alderoko artutzen
zizkaten neurriyak,
par egiten zularik
an jende guziyak,
gañera zamaizkiten
berekñ guardiyak.

Andik egun batzubek
alkaturik biyak,
ara orduko ayen
itz da armoniyak;
Lukanhiyok Lukasi
aditu akiyak,
moraturik zioztik
gure arpegiyak,

engañatzen giotzik
errez erariyak,
ta par egiten ziguk
gaur erri guziyak,
ezpaitugu zaitutzen
zurruten neurriyak,
Churkunan andituk
ezurda mamiyak.

Lukanbiyo itzketan
aspertu zanian,
Lukaz orla azi zan
bada ondorian;
bapo jarriyak gaitut
joan dan igandian,
bañan naiz mama egon
Ergobi aldian,
ez nak ez berriz joango
ara puzkatian,
oraiñdikane damu
zaukat barrenian,
gauz abek diralako
geronen kaltian,
chinchotuko algaituk
egunen batian.

Itz abek esan eta
chit egarriturik,
tabernan sartu ziran
alkarren ondotik;
sgiñ zituzten gauzak
bai arrunt asturik,
ta Ergoiko mamaz
biyok zaleturik,
ori alkate jaunai
multa pagaturik,
bañan alferrik dezu
baldinba zurrutik,
berrizere guardiak
andira ondotik,
ezin ibilli bada
diranian zutik.

Baserritarra, 1910-11-19, 160. zk.

Orditzia gala

Sagar guchi izana
ezagunda aurten,
pitarrak ari gera
danian eraten;
gañera chit garezi
dagubela saltzen,
urekin naiko chanpon
dutela artutzen.

Sagardo charrak oso
alatzu ardua,
zortzi chakur chikiyan
gaur chiki bikua;
eta danok izanik
sobra biziya
chit errez joaten dezu
pobrien dirua.

Osasuna galtzeko
jarririk bidian,
gauza charrak edanaz
biar ezdanian;
eta ezaguturik
gerentzat kaltian,
iñoiz ekartzerañon
negarrak echian.

Orain saltzen daudezen
ardo sagarduak,
zerbaitekin agiyan
litezke nastubak;
ortik etortzen dira
chartzera buruak,
ta jarri azi ere
iñoiz erotuak.

Ez gera mundu ontan
ezer ezdegunik,
danok zerbait degula
ori badakit nik;

bañan edaritikin
esdator gauz onik,
asko sartu ezkeru
ezdago gizonik.

Kontuz gaurtik aurrera
gu jarri gaitian,
bizi gaitezen danok
paketasunian;
edaritik albada
oso apartian,
damutu gabetandik
egunen batian.

Barkatu bada orain
bai nere esanak,
naiz ez izanagatik
orlakuak danak;
bañan badakizute
ascotan edanak,
mundu ontan ematen
dizkitzula lanak.

Abek izanagatik
orain arte ala,
dakigu ontarako
beti biltzen dala;
jartzerañon zutikan
gauza ezdirala,
askok dizutelarik
orditzia gala.

¡Zer bi!

Bete bete egin da
kallan kantari
lengo egun batian
zabiltzan gazte bi;
balantz aruntp onuntza
bestian erori
zikiñdubak loyetan
danen farragarri.

Batek chapela galdu
zuben burutikan,
eta bestiak berriz
bada oiñ utzikan;
mutill kozkor pilla bat
beren ondotikan,
ori dek ori lupa
diyotelarikan.

Oso gazterik azi
dira zurrutian,
gurasubak laguntzen
zintzo biarrian;
eta orla badira
gizon egitian,
maiz izango dizute
negarra echian.

Gabterikan arturik
orlako karerra,
gauz onikan ezdator
batere zartzera;
eta joan biarrian
askotan echera,
emango dituzte bai
lotara perrera.

9. Erruki-bertsoak eta fede-girokoak

Aiton fedetsua

Euskal-erriko mendi chuluan
eliza zarcho bat zutik,
gaur ere apañ arkitzen dana
kamptik eta barrendik;
joan dan urtian ikusi nuen
Donostiya tikan joanik,
;ta egun ura oroitutzen naiz
milla alditan geroztik!

Chori chikiyen kantu politik
aditurikan bidean,
ala irichi nitzan eliza
alaitasun ederriyan,
zelayak lorez oso apañak
zaudela goyan ta bian,
likort gozoak zabaldurikan
lañuben gisa danian.

Beetikan gora alde daneta
begira nijubarik,
ezkillen otsa nabaitu nuen
bañan oso urrutitik;
.....
nola zetorren menditik,
eskapulayo bendikatuak
kolkoban erakutsirik.

Lagun ordezeko lizar makilla
zebelarikan eskuan,
eta chakur bat bere ondotik
jostallu baten moduan
eliz aldera zetarren bizi
mezetarako asmuan,
mutill gaztia balitz bezela
urte askoren buruan.

Eliz onduan alkartu giñan
ni gora ta ura beera,
mezetarako deya oraindik
tan tan ari zendubela;
ezautu nuen aiton ontzuak
zerbait esan naizubela;
ama euskeran esku emanta
asi zitzaitan onela:

Mendiburuko baserritikan
adiskidea onera,
ordu terdiko bidea dago
bada guchi gora-beera;
urte guziyan etortzen nazu
aldare baten aurrera,
meza santua entzunaz Jaunai
errezuak egitera.

-Aiton fedetsu doakabea
sartu zanian elizan,
goitikan beera Donostiyara
zuzenian jachi nitzan;
eta geroztik arkitzen nazu
pozak zoratu nairikan,
euskaldun arren esan eztiyak
biyotza alaiturikan.

;O! nai nizuke Jaungoiko onak
laguntzen diralarikan,
aiton arrekin alkartutzia
mendiyan gora joanikan;
Uda-berriyan zelai guztiyak
daudela loreturikan
eguzkiyaren printzak goizetik
azaldurik zerutikan.

La Euskaria, 125. zk., 1909-01-09

Ama Birjina ta aurchoã

Zar da gaztiak kanta
gaur gora begira,
gure Jaun da jabia
dagoan tokira;
egaan igo gaitezen
utzirik lurbira (1)
glorijan bizi zera
zeruben erdira.

Amgeruchuak pozaz
daude gaur zeruan,
danak sañira juaz
jarririk kontuan;
koroï eder eder bat
arturik eskuan,
aur jayo berriyari
jazteko buruan.

Zerua ta lurraren
jabe dana gaurtik,
jayo zaigu Belenen
Birjiña-ren gandik;
artzaiyak zaiturikan
belaunikaturik,
kanta polit politak
berai kantaturik.

Maite zangun pozkiro
aur jayo berriya,
esanaz: ¡izan zaitez
ongi etorriya!
bai eta ere maita
Birjiña Mariya,
goza dezagun danok
zeruam gloriya.

¡O! aur zoragarriya
zure etorrera,
da bizi geran danok
fedez zuzen zera;

orreatatik kantari
konten ari gera,
esanaz, ¡atoz atoz
gu eramatera!

Maita ditzagun beti
pozturik biyotza,
Oroiturik Belenen
izan dan jayotza;
deitzi arren zerutik
atozte onuntza,
irizten danerako
geren eriyotza.

(1) Munchu.

¡Arrantzale tristiak!

1. Errukitu gaitezen
¡O! Kristau maitiak,
Larri dabiltzalako
Gaur arrantzaliak;
Sufritzen daudez eta
Famili tristiak,
Ez diyotelako ez
Laguntzen suertiak.

2. Portutikan urruti
Itsasora joanik,
Eziñ ekarri dute
Andikan arrairik;
Iñoiz etortzen dira
Abek esku utzik,
Tresak eta kordelak
Urian galdurik.

3. Ikusirik andria
Ikusirik aurra,
Negarrez azitzen da
Orduan senarra;

Esanaz; ¡Jaungoikua!
¡Au da suerte charra!
Batere kulpik gabe
Gaur etorri dana.

4. Egunaz eta gabaz
Dabiltz itsasuan,
Aize otzak arturik
Beti arrashkuan;
Sayatzen dira bañon
Orain dañokuan,
Alare ezin bizi
Dituzu munduan.

5. Diruri Jaunak utzi
Ditula eskutik,
Arrantzale gashuak
Chit aspaldichotik;
Beti datozelako
Itsasotik utzik,
Ortik bizi biar da
Arrantzara joanik.

6. Itsasua aserre
Jartzen dezunian,
Arrantzaliak triste
Daudez legorrian;
Ikusirik misheri
Gorriya aurrian,
Ogirik ez dutela
Jateko echian.

7. Beren neketik bizi
Dira gizajuak,
Langille paketsuak
Gizon ondraduak;
Danok ondo dakigu
Iñoiz itsasuak,
Betiko eskutatzen
Ditula ituak.

8. Papercho bana artu
Danok ichuari,

Ikasita aritu
Zaitezten kantari;
Bidez biyotzetikan
Esanaz Jaunari,
Laguntzeko zerutik
Arrantzaliari.

Bertso-papera. Tolosa: Imp. E.
Lopez

¡Au pena!

Seme eder maite bat
guda (1) eramanik,
gaurre bizi gaituzu
ura gabetandik
.....
joan zan ezkeroztik,
beste asko etorri
dirala geroztik
¡illdala onezkero
echian etzirik!

Ezda milagro bada
izatia pena,
orrela galdurikan
semerik onena;
echian laguntzeko
zana biarrena,
ogei urte artian
azi gendubena,
sasoyo emanda...
¡gero besterena!

Ain zan mutill leyala
eta langillia,
zintzua danian ta
guraso maitia;
soldadu erortzia
guretzet kaltia,

guda bukaturikan
egin zan pakia,
¡bañan ez da azaldu
orandik semia!

Negar ta negar gaudez
ordu guzietan,
azaldubaz malkuak
bada beguiyetan;
esdegula berririk
gau egun kezketan,
esanez, ¡ai balego!
amen besubetan,
onela bizi gabe
lurbiran penetan.

¡Betiko negarra!

B ga char batek bereganatu
zituben gisaraisoak,
eta gañera betiko galdu
aingeru chit maitechoak;
amen onduan bizi ziranak
malezirik gabekoak,
¡orain negarrez daudez echian
bada beren gurasoak!

Iru aurcho ta gizon egiñ bat
urian dira ituak,
arrantzara ta denbora pasa
arranplara joantakoak;
uste gabian orla etortzen
dira begira malkoak,
orain zeruban gorde ditzala
danak gure Jaungoikoak.

Baserritarra, 1910-07-30, 152. zk.

Gabon kantak

Arzayak pozaz datoz
Belengo atera,
ardiya utzirikan
menditikan bera;
saltoka ta irrintziz
Jesús ikustera,
aurrian jarririkan
adoratutzero.

Gure Ama Birjiña
gaur dago Belenen,
aurcho jayo berriya
pozaz erakusten
eta arzayak berriz
aurra adoratzan,
alakošeko kanta
politak kantatzen.

Guk ere kanta zagun
belaunikaturik,
aurcho jayo berriyaz
bada oroiturik;
denon jabe au dala
barrendik esanik,
eta biyotzetikan
beti maitaturik.

Euskal Erria, 1898, XXXIX, 574.
or.

¡Canposantura! (I)

Triste negarrez beera begira
Oroiturik iltziranak,
Kanposantura joan biar degu
Oraindik bizi geranak;
Lege Santu au erakutzirik
Utzi zigulako amak,

Eta fedetsu biyotz biguñak
Emen izanikan danak,
Kupiturikan gure otoitzak (1)
Gaur an egiten diranak,
Entzungo ditu beti bezela
Bada zerutikan Jaunak.

Guraso umill alkar maitiak
Ta aurcho doakabiak, (2)
Aingeru polit amen pozgarri
Penak alaitutzalliak;
Mundu onetan diran gauz onen
Jayotzetikan jabiak,
Illtziran eta Kanposanban
Lurpian daude gordiak!
Gaur da eguna ara joateko
Zar danak eta gaztiak,
Errezatzera Jaungoiko-ari
¡Zeruratzeko tristiak!

¡Kanposantura! (II)

Jaunak nairikan oraindik emen
bizi, geran gurasuak,
anai, arrebak, zar, da gaztiak,
aberats da, biartsuak,
Kanposantura guaz negarrez
zer edo zer fedetsuak,
¡Oroiturikan ill da lurpian
arkitzen diran gashuak!

Batek aita ta bestiak ama
aur chiki aingeruchuak,
biyotz barrendik ezin geyago
beti maitatutañuak;
egun triste bat irichi eta
Jaunak eramantakuak,
Kanposantuan danak an daudez
ezur da auts biyortuak.

Kanposantura buru nekatzen
irizten gaitusunian,
nabaitzen degu tristetasun bat
beti geren biyotzian;
eta malkoak azaldu azi
berri bere, ondarian,
esanaz bada; ¡ó! iltziñaten
biarrik aundiyenian.

Mundu ontako gozamen danak
maitasun eta diruak,
gizon indartzu oso bizkorak
eta buruz jakintsuak,
ezin obeto bizi ziranak
gurekin bai alkartuak,
ala biar da Kanposantuan
gaur daudez lurperatuak.

Santu danaren eguna degu
egun oroimengarriya,
alaya dalik alde batera

.....
Kanposantua dezu guretzat
¡ó! malkozko iturriya,
gurutziaren aurrian triste
erregutzeko tokiya.

Nola guretzat etorriko dan
usterik guchiyenian,
Kanposantura eramatia
ill da andik ondorian;
naiko dizegu bat edo beste
baldin badegu echian,
oroitutzia gutzaz onelan
Santu danen egunian.

Limosnacho bat

Bista lagurtu ezin ikusi
goitik beera baldatua,
nekazaritzan orain artian
¡o! chit asko nekatua;
ezin biziyaik ainbesterañon
nago bada argaldua,
ezin ibilli naita iñola
indar guztiyak galdua,
gaur limosna bat eskatutzen det
egiñikan errezua,
lagun zairazu arren da arren
biyotzeko Jaungoikua.

Kupi zaitezte ni ikusirik
aberats da biartsua,
ezda milagro ortaratzia
ezer ezduben gajua;
ez nazu gauza ezertarako
auda nere ishtillua,
bakar bakarrrik gelditu nazu
amar aurren gurasua,
gaur limosna bat eskartzen dizut
egiñikan errezua,
oroitu bedi zeru edertik
biyotzeko Jaungoikua.

Baserritarra, 1909-07-03, 124. zk.

¡Otoitzak! (1)

Jaun aundiyari errezo onak
Beti bezela egiñ ta,
Lezo aldera abiya nitzan
Egun-sentiyan jaikita;
Baztar guziyak alai topatu
Nituben lorez jantzita,
Chori chikiyak pozaz kantari
Eguzkiya ikusita,

Ala bidian nijubalarik
Beste lan danak utzita,
Ermitacho bat an azaldu zan
Belarrakin eztali ta,
Aldarechoan Santa Bárbara
Biar dan gisa jarrita,
Bildomena ta kandelak zeuzkan
Norbaitek ara ekarrita.

Ate aldera alako batez
Begiratu nubenian,
Neshka koshkor bat sartu zan bada
Loriakin mantalian;
Eta galdetu niyon berari
Etorrizan ondorian,
Aingechua esan zairazu
Emen gauden bitartian,
¿Zertara onuntz amak bigaldu
Zaitu bakarrrik bidian?
-Erantzun ziran itz eztiyetan
Gure euskera maitian,
Lore sort abek Santa Bárbarai
Jarritzera aldarian,
Aurrera ere fede Santuban
Danok bizitu gaitian.

Orduban milagrozarri bada
Joanik aurreko aldera,
Biyotzetikan ¡O! esan niyon
Nator errezatutzero;
Aspaldichotik ezaguturik
Euskal Erriko galera,
Eta atzentzen ari dalako
Gañera ere euskera,
Zure laguntza Santa nai degu
Erori gabe lurrera;
Leno bezela ikusi nai bai
Ditugulako ostera,
Antziñetako lege maitiak
Bestela galdubak gera,
¡Dabiltzalako etsai gaiztubak
Sartu nairikan lurpera!

Etzait aztuko neri beñere
Añ goiz alaigarriya,
Berriz azaltzen zalla dalako
Alakoshe bat mundura;
¡O! atsegiñ artu nubelako
Begiraturik zerura,
Danian urdiñ ikusirikan
Itsas zabalen modura,
Eguzkiyaren urrezko printzak
Irichirikan ondora,
Lore-illa zan uda-berriya
Izan nitzan egun ura,
Santa Bárbara erregutzera
Bai Alza-ko ingurura,
Euskal-erriko lege maitiak
Igotziarren gaur gora.

(1) Oraciones

Baserritarra, 1910-10-22, 158. zk.

Ušo mandatariya

Ušo churi bat oso polita
ikusi dizut lenguan,
zelai gorriyan beti mokoka
ez dakit zer jaten zuan;
gerora berriz ikusi dizut
ušu au kanpo-santuan,
jira ta bira gelditu gabe
aingeru baten onduan.

Paper chiki bat bertan laja ta
alde egiñ dizu egan,
nere barrena eziñ egonzan
ikusi gabe au zer zan;
paperchu ori chit zaleturik
artu dizut eskuetan,
itz polit obek jartzen zituben
urre gorrizko letretan.

Jaunak bialdurik etorriya naiz
mundura ni mandatari,
gurasochuak jakin dezaten
beren aur maitien berri;
emen lur-pian egonagatik
egan joan zaizka Berari,
berri obechek gaur zerutikan
onera ditut ekarri.

Jakin bezate, bada, guraso
aurchoen faltan daudenak,
Jaunak berekin daukazkiyela
zeruban arturik denak;
ušu onechek gaur kenduditu
gorderik zeuzkaten penak,
aušen da poza senti dubena
oraiñchen beren barrenak.

Chori chiki ta lore tartian
daude gaur gure aurchuak,
beti jolasten aldamenetik
dituztela aingeruak;
beti ta beti orla iduki
ditzala gure Jainkuak,
gauza oberik eziñ desio
maite ditun gurasuak.

Euskal Erria, 1897, XXXVI, 505.
or.

10. Oroitzak eta omenaldiak

¡Aingeru maitia!

Kristau Jaungoikozkoak
bagera munduan,
egon nai gendukenak
beraren onduan;
gu bañan geiago bat
leno bagenduan
¡Madalena Larralde
dagona zeruan!

Chikitandikan au zan
elizara asi
beñere elizarik
etzizayon antzi;
beti erregututzen
munduan zan bizi
orrelašen zerua
zuen irabazi.

Madaleni egiña
ezdaukat antziya
¡nola kendu ziyoten
tristiari biziya!
etsaiyai esanaz
barrendik egiya,
¡bat orrela illtzia
da penagarriya!

Gerratia zelarik
bere erritikan,
Frantzitik Españira
gašua etorri zan;
konfesatziagatik
Bera-ko elizan;
onen bokaziya
ortarako izan.

Ispitzat Madalenchon
preso arturikan,
eta agintariyak
gogor ekiñikan;
berak nai zutenikan
eziñ egiñikan
¡gillotinan illtzuten
orrenchen gatikan!

Nola berez zenduen
Kristau fedetsua
eta beti goguan
zeukan Jaungoikua,
¡ill zuten ordurako
Madalen gašua,
aingeruak zabaldu
ziyoten zerua!

Euskal Erria, 1896, XXXV, 377. or.

Aitonak illobachoari

Aingeru polit zoragarriya
aurcho chit maitagarriya,
arpegi alai zeru urdiña
mundutarren eguzkiya;
dizdiz egiñaz bizi zerana
edertasunez jantzia,
lore guztiyen loria eta
ishpillu ikusgarria.

Jaungoiko onak egoan bigaldu
zaitu onera zerutik,
poztu gaiten zen triste gaudenak
izarra zu laztandurik;
esanaz danak, ¡aushen da aurre!
ezda ez ederragorik,

bat alaitzeko berai begira,
aurreko aldian jarririk.

Es det asmatzen itzik iñola
buru nekatzen jarrita
zayatu arren goizetik arratz
beste lan danak utzita;
bakarrik dakit bizi zerala
zerrutik bada jachita,
mundu onetan argi egiñaz
nere illoba Rosita.

Barkatu

Biyoz leyala danen maitia
deai aundiyaz jantziya
itz neurtzalle gaiñ gañekua
eta euskaldun garbiya;
gausa sall asko erabakitzen
arrunt chit oso argiya,
au da jauncho bat asi zaiguna
gaitalchatzen Donostiya.

Euskal erriyan ikusirikan
asko dabiltzala arro,
ama euskera jarri anzikan
orain bada chit okerro;
bere semiak gaur zaitu biar
aldamenetik biarro,
orrenchengatik gabaz da egun
dago on Luis Latierro.

El Pueblo Vasco, 1912-10-06

Beste aingeru bat

¡O! ill zizaigun, On Antonio Arzac!
¡Ill da zure euskera!

Zerura joandan ezkeroztik
Chit illun gelditu gera;
Orlakoše seme baten jabe
Berriz, ¿noiz egingo gera?
Danok bizitu gaitezen emen
Parrez ta alai osterera,
Onuntz jaizten danian gugana
Berriz, zerutikan bera.

Euskal Erria, 1904, LI, 362. or.

Beti kantari

Sagardo ona saltzen badago
an izango da goizetik,
ezdakit zenbat baso edaten
bada dituben chochetik;
kantari laister azitzen dezu
esherita edo zutik,
egun guziyan ezda ishiltzen
apenas dagon pechutik.

Milla klaseko kantok dakizti
ez dezu buruz tontua,
eta gañera bosa ederra,
danarekin bromosua;
umore ona gustatzen zayo
bañan... maiz ere basua,
triste daudenak alaitutzeko
dezu oso artakua.

Oneren kantan aditzen beti
egoten dira gustora,
azi orduko bada anditu
danak pozkiro ondora;
nola euskeraz ala erderaz
etortzen zaizka burura,
bateri penak aztu azteko
jayua dezu mundura.

Basua uztu orduko bada
ekiten diyo kantari
far egin azten diyolarikan
dagon jende guztiyari;
bertso pollita ikasiyada
eta dakizki ugari,
choko bateti oni aditzen
egon izan naiz neroni.

Hernanitikan Donostiyara,
.....
gizon leyalan bide zuzenez
zayatutzera familiya;
emen geyenaz maite dizute
dalako berez argiya,
aberats, pobre, zar da gaztiak
ondo dago ikusiya.

Orain bezela aurrera bizi
Marzial urte askuan,
Donostiyatik iñora gabe
zayaturik itsasuan;
umoria ta broma pasiez
.....
lagun artien onak uztubaz
zutik kupelen onduan.

¡Egiñ negar!! Ilda On Ramon Artola

Jaunak zerura eraman zaitu
omen utzirik negarra,
gizon onradu chit paketsua
eziñ geyago leyal;
buruz argiya eta umilla
itz neurtzalle azkarra,
Ama euskera eskribatzeko
askotatikan bakarra.

¡Bai! Makiña bat seme dijuaz
Euskal-erritikan orla,
beti betiko biar ziranak,
Jaunak ematen ditula;
gaur euskaldunak negarrez gaudez
zer gerta dan dakigula,
biyotzetikan triste esanaz;
¡Ilda On Ramon Artola!

Donostiyan Aboztuaren 21-an 1906-
an

Euskal Erria, 1906, LV,
203-204. or.

¡Ill da!

Aspaldichotik nuben
lagun maitiena,
Ama euskera garbi
mintzatzen zubena;
aingeru bat kantari
esaten zutena,
iskribatzallietan
sanikan onena;
legez irabaziya
ainbeste omena,
gizon buruz argiya
asko zakiyena;
oroitz ederrak emen
utzi ditubena,
¡ill da! Jose Zapirain
¡au da nere pena!

Euskal Erria, 1914, LXXI, 216. or.

¡Ilda Kosta!

Oroitza

Gaur Españaia negarrez dago
¡eta ezda milagrua!
illtzayolako beti betiko
gizon oso jokintzua;
buruz azkarra eziñ geyago
emen danon biartsua,
gauz eder asko argiratua
zana chit estimatua,
onen oroitza irukiko da
munduan ongi jasua,
esan dezagun maite degunak
¡Ai Kosta gisarajua!

¡O! ill-da gure On Joakin Kosta
emen genduben gloriya,
eskribatzalle gain gañekua
eta izar gidariya;
lutoz jantzirik gelditu dezu
luzaroko Españaia,
besubetatik joan zayolako
seme chit maitagarriya,
ez da aztuko oenen kondaira
edo bere historiya,
mundu guziyan dakitelako
zala talentu aundiya.

¡¡Ill-da Nuñez!!

Ama euzkera eskribatzalle
Semerik maitechubenak,
Jaunak emendik bere ondora
Banaka damaizki danak;
¡Euskal-erriyan bere ondoren
Jesús, abek dira penak!
Negarrez daude zar da gaztiak
Ezagutzen zituztanak.

Luma eskuban daukatelarik
Alderan dana egiñez,
Malko galantak begiyetatik
Paper gañera botiez;
Jauna zerutik lagun zairazu
Eskatzen dizut mezerez,
Esan desatan noletan ill dan
¡Nere lagun ona Nuñez!

Baserritarra, 1910-09-10, 155. zk.

Ill da Otaño

Euskal-Erriyak tristetu dira
Malkoz busti euskaldunak,
Negarrez gaude toki askotan
Otañon zanen lagunak;
Errezatutzen Jaun aundiari
Gaztiak eta aitonak,
Kale alayan nola mendiyen
Bizitutzen gaituzunak.

Ama euskeren seme leyala
Itz neurtzalle argiya,
Bere lanakin Euskal festetan
Sariyak irabaziya;
Eskribatzalle gain gañekua
Oso euskaldun garbiya,
¡Iltzan Otaño gizaragoa
Iltzan bai Euskal-Erriya!

El Pueblo Vasco, 1910-06-12

Iparragirre-ren alargun gašua

Euskaldun jator onen
emazte tristia
chit estu dabillela
badet aditzia;
biziko baldiñ bada
egiñik eskia,
;non da Iparragirre
Jaungoiko maitia!

Amerika aldian
bizi da gašua,
begira zertaratu
gaur dezun achua;
chutik egongo bada
eskera dijua,
;non da Iparragirre
gure Jaungoikua!

Oraiñ nola dagoan
eztago dudarik,
danak alde egiñ ta
gajua bakarrik;
urte askon indarrez
doi-doi dago chutik,
;a zer zartzera daukan
laguntza gaberik!

Euskalduncho maitiak
oraiñ bateturik
eta Iparragirre
zein zan oroiturik,
bere emazte ona
orla ikusirik,
danok lagunzayogun
oso kupiturik.

Euskal Erria, 1897, XXXVI, 61. or.

Joshe Mari, kantari

Ikusi ditut liburu asko
zayatunazu ugari
begiratubaz iztegiyeta
euzkeras daude zenari;
buru nekatzen luma artuta
zer edo zer nairik jarrik
azaldu zayolako seme bat
gure Euskal-erriari,
chit ozo doai edenekua
azten danian kantari,
orain artian guzto ematen
datziyela jendiari,
eshildu gabe dagar tokiyan
naiz ordubetian ari,
eta bukatzen duben orduban
diyotelan berari
chalo ta chalo ari dirala
Biba Biba, Joshe Mari.

Lenago ere izandu dira
gizon boz ederrekuak,
Gayarre eta Tamberlim bada
lan ontan chit zonatuak;
guchi azaldu diran bezela
oraiñ arte orlakuak
bañan beztebat emen daukagu
bilgadurik Jaungoikoak,
goititu gaitzan orduba zauda
Seme Euskal-errikuak,
ora zubentzako Joshe Mari
euskaldun biyotzekuak
nora nai joan da aditu dikan
ojuak eta chaluak
bantzandu biar dizugu danak
zabaldurikan benak
ezanaz ondo mereziditu
kantazallien maizubak.

Loyarte jaunari omena

Argiratutzen gauza ederrak
beti oso egokiya;
amaika aldiz goititzen dezu
lumakin Euskal-erriya;
maisu chit onak ezagaturik
daukazun jakinduriya,
orrenchengatik eman dizute
orlako toki aundiya
ezanaz bada au da gureztat
biar dan burusariya.

Euskal Erria, 1914, LXX, 492. or.

ez da emen aztuko
bere eriotza,
eta apenaz ere
Tolosa'n jayotza.

Berriz ere guziyok
gaur egin negarra,
esanaz ¡ai Artola!,
buruz chit azkarra;
Euskal-errian dago
bai zure biarra,
atoz zerubetatik
¡O! gure izarra.

Euskal Erria, 1910, LXIII, 165-166.
or.

Malkoak Artola zanaren gatik

Lau urte orain dira
Artola il zala,
edo gure ondotik
zerura joan zala;
iñoiz goyan azaltzen
da bere itzala,
diruriyela andik
zerbait ari dala.

Ipui kontari Ramon
ari da zeruban,
Ama Euskera beti
daukala aboan;
bada aingeruchuak
arturik onduban,
esanaz milla gauza
pasiak munduban.

Artola il zan bañan
bizi da oroitzta,
mugi azten dubena
askoren biyotza;

Mintegiaga, agur

Beaz bazuaz Amerikara
utzirikan Donostiya,
soñu jotzalle gañ gañekua
gaztetandik ikasiya;
arrebetara jakin deranaz
lagun chit naitagarriya,
billaturikan emen bezela
irabozteko tokiya.

Oroitz ederrak utzi dituzu
gure Donosti maitian,
amaika chalo entzun dituzu
jotzen zendun bakoitzian;
teatruan da bai eta ere
bestetan Bulebarrian,
nola egunaz ala gabian
jende askoren aurrian.

Zall izango da zu bezelako
jotzalle onbat topatzen,
zall izango da gañere emen
zure izena aztutzen;

zeñen zaituzten mundu danian
aspalditik ezagutzen,
bai eta ere biyotzetikan
aur bat bezela maitatzen.

Agur laguna nei dezun arte
bañan etorri len bailen,
leno bezela kontu kontari
emen alkarriken gauden;
gure Jaunari eskatzen diyot
bayan arren eta arren,
lagun zaizula gauza danetan
ongi azaldu zaite zen.

Nik zuri On Ramon Artola

Bururatzian euskaldun on bat
berotutzenezait odola,
nere barrena hada iñillik
eziñ dagola iñola;
bitarte ontan oroitutzen naiz
gizon prestu bat Artola,
nere gisara maite duena
Gernikan dagon arbola.

Argi apur bar Jaungoikoari
barrendik diyot eskatzen,
asi nediyan albadinbadet
Artola zeindan esaten;
lanikan asko Euskal-erriyan
beste seme bat topatzen
Ama euskera onek bezela
oteduena mintzatzen.

Bertsuetako izugarriya,
ipuia sortzen obia,
alde danetan artakua da,
biotzez oso noblia;
lagun artian ezda esanik
guzientzako maitia,

au degu bada mundu onetan
euskaldun paregabia.

Gauza zallikan ezda onentzat
naiz lore eta pistiyak,
baldiñ bersorik ipintzen badu
jarriko ditu guziyak;
egaztiyakiñ ezda esanik
aundiyak eta chikiyak,
fruta, arbolak, landare gazte,
zelaicho ta iturriyak.

Ondo dakite zeĩndan Artola
nik orla esan gaberik,
oraiñ artian ezda sortu
beste bat paretzekorik;
eziñ liteke bada iñola
ez artu ontan dudarik,
mundu onetan jaioko dala
bat eramango diyonik.

Agur zuri On Ramon Artola
agur bañan gero arte,
oraindikan bai bertso batzuek
irakurri nai nituke;
beste gauza bat oso barrendik
oraiñ esan nainizuke,
zu bezelako gizon abillak
betiko biar luteke.

Euskal Erria, 1893, XXVIII, 402-
403. or.

¡O! ¡ill da Lopez Alen!

Egun batzuek igaro dira
¡Otaño ere iltzala!
Eta ondoren ¡Alen maitia!
Emen gertatuda ala;
Lagun atsegin bikaiñ bikaña
Biyotz bigun ta leyala,

¡O! jaun aundiyak bere onduban
Biyak iruki ditzala.

Ama Euskerak maite zituben
Seme berešitakuak,
Bere ondora orra eraman
Gazterikan Jaungoikuak;
Itz neurtzalle paregabiak
Oso gizon jakintsuak,
¡Penaturikan egin gaur negar
Euskaldun biyotzekuak!

Euskal Erria, 1910, LXIII, 27-28.
or.

Orfeoi Donostiarra

Irichi dira Madrildik onutz
ango lanak bukatorik,
chalo asko ta ondoren bibak
aditu dituztelarik;
lenago bañon omen geyago
¡O! artu dizutelarik,
kanpotar danak beren kantakin
choratu dituztelarik
esanaz bada ezda munduan
Orfeoi ederragorik.

Bitezar asko irabaziya
eta koroyez jantziya,
erri anditan izandudana
oroiz ederrak utziya
beti chaloka dankazkiyena
Españiya ta Frantziya
medall urresko eta dirua
kanpotikan charriya
au da Orfeoi Donostiarra
gauz onak erakutziya.

Choriyak joaten diran bezela
umechuleta kabira,
ta micheletak uda berriyan
pozkiro lore tokira;
luze irichirikan askori
sartu dira Donostira,
beso zabalik esanaz bada
emen gera familira,
egun batzuben igarorikan
osterera geren errira.

Esnaola da kantu lanian
buruz chit gizon azkarra,
dakiyelako ondo nerritzon
musikak duben indarra;
aspaldichotik basegoan emen
orlako baten biarra,
orain au dago maisu guziyen
ishpillu edo izarra,
zerubetayon igodulako
Orfeoi Donostiarra.

Orfeoyari berso bi

Donostiyatik Barzelona-ra
joan ziñaten kantatzera,
bada berriro koroiturikan
pozaz zatozte echera;
ango chaluak eta ujuak
irizten ziran onera,
erri guziya izan dalako
zuben kankak aditzera.

Lenago bañan gorago jarri
dezutela Donostiya,
zuben gantikan ori esaten
arida mundu guziya;
gauza ederra izan dalako
oraingo joan etorriya,
¡atozte bada laztangaitezen
Orfeoi maitagarriya!

¡Oroitx negargarriya!

¡Ill zan! On Migel Salaberria
egun batetik bestera,
bizitu zana zaitutzen beti
ondotik Ama euskera;
Euskal-erritik egan igo zan
Jauna-ren aldamera,
zeruban ere aingeruchuai
itzkuntz au erakustera.

Euskal Erria, 1915, LXXII, 410. or.

¡Oroitx tristea!

Euskal-erriyan danak dakigu
On López Alén iltzala,
eta nola zan Ama euskeren
argi eder ta itzala;
eskribatzalle gain gañekua
emen bizitutzenezala,
gabaz ta egun luma artuta
gogoz aritutzenezala,
arrek bezela zakinenikan
chit oso guchi zirala.

Franzisko López Alén zerura
egan joanada emendik,
¡O! Jaun aundiyak bere biarra
aldamenaik izanik;
euskal erriyen negarren gaudez
guziyak bada gerostik,
bezo zabalik gora begira
etorri zaitez esanik,
malkoarekin begiyak beti
iturricho bi egiñik.

Udaberriyan leno bezela
ezda lorerik azaltzen,

eta choriyak arbol gayian
ezdizute gaur kantatzen;
errollchubaren murmurtasuna
ezdegu orain aditzen,
pishti chikiyak chit saps daudez
bat ezda inon nabaitzen,
Alén maitia noletan iltzan
danak dira oroitutzen.

Lotzaz bezela gorderik dago
azpalditik eguzkiya,
eta gabetan ezda ikusten
biar degun illargiya;
zeru urdiña arkitutzenda
odoi beltzen eztaliya,
Euskal-erriyak alderdi danak
lutoz daukazki jantziya,
joantzayolako Alén euskaldun
ezkribatzalle aundiya.

Itsazuare aserre dago
guziyak jan biarrian,
bere urrua aditzen dala
amar orduko bidian;
ezda ikuzten chaluparikan
orain uraren gañien;
ezdizu onik faltadalako
Donosti Uri maitian
seme jatorra buruz argiya
biarrik aundiyanian.

Euskal-erriyan ezda aztuko
López zanen eriyotza,
ezin geyago maite dalako
jazorik dagon oroitza;
gaur edo bigar euzkaldunentzat
datorkigulako lotza
Euzkera gantikan dezulako
eman zubena biyotza,
orain guziyok ziñaturikan
egin zayogun oitza.

El Pueblo Vasco, 1913ko urtarrila

¡Oroitz tristia! (I)

Malkoz buztiyak beti daukaizkit
Iturri bi egiñikan,
Negar ta negar ¡ama maitia!
Begiyak urtu nairikan;
Orain etzaitut ikusten eta
Burutik eziñ joanikan
Triste bizi naiz sinista zazu
Ez det iñondik onikan,
One la nabil mundu onetan
Illtziñan ezkerotikan.

Gauza bat daukat bakar bakarrik
¡Ama! naubena poztutzen,
Gure Jaunaren onduban bada
Zaudezelako gozatzen;
Ori alada bañan... alare
Ez naiz beñere aztutzen,
Zaitutabako or egon arren
Len ambat bada maitatzen,
Ostera bigok alkartu arte
Biziko nazu sufritzen.

¡Oroitz tristia! (II)

¡O! egan mundu onetatikan
Serafin joan da Zerura,
emen negar asko utzirikan
Jaun aundiyaren ondora;
euskaldun danak bateturikan
begiratu zagun gora,
eta esan oju egiñikan
atoz, bai, gure besora.

Euskal Erria, 1912, LXVII, 65. or.

Pakea beza

Donostiyatik itsas arruntza
lagun maite bat joanikan,
luze egon naiz jakin nayian
bazan arren berririkan;
ori askotan besteri bada
galdetzen niyolarikan,
ez nuben onik aspaldichuan
senti ere barrendikan,
triste nebillen buru nekatzen
chit oso auldurikan,
lo egiñ gabe gabaz ta egun
indar danak galdurikan,
alako batez uste gabian
eztakitala nondikan,
adiskidia batek aladit
malkuak azaldurikan.
¡Ill da Otaño gizarajua
gaitzarekin Amerikan
familiyan da Euskal-erriyan
negar asko utzirikan!

Euskal Erria, 1910, LXIII, 71. or.

Pepe Artola

Uda-berriyan egun-sentiyan
eguzkiya azaltzian,
eta zerutik urrezko printzak
lurbiroñon iriztian;
pipita pipi azten dituzu
chori chikiyak danian,
ta micheletak (1) loretik lore
egaan pozaz baratsian, (2)
ni ere ala orain ari naiz
lumarekin paperian,
eskribatutzen itz neurtu betan
Pepe zure egunian.

Lagun leyala urte askuan
echekuakin batian,
alkarturikan bizi tu zaitez
gaur bezelashen mayian;
osasun ona gozaturikan
Jaunen paketasunian,
estimatua erri guztiyan
eta ezagun artian;
betiko gisan emen naukazu
zerbait biar dezunian,
(ta lan apur au donkitzen dizut
Pepe zure egunian).

(1) Mariposas

(2) Jardin.

¡Pozaz negarrez!

OROITZA (1)

Itzarikan onena
kantataldeari (2)
Donostiya onratzen
¡Beti bizi bedi!
Ongi etorri onbat
egiñaz danari,
kantubaren errege
gaur daukagunari.

Sporti-Klai-ko jaun danari

(Donkitzen diyet lan apur au)

Urrezko kabi perlas betia,
zillarra beziñ garbiya,
diamente ta izarrak bañon
geyago dizdazariya;

alde daneta kanpota barren
eziñ geyago argiya,
usai gozozko lore ederrez
koroiyen gisa jantziya,
au da «Sporti Klai» deitzen diyoten
euskal jatorren tokiya.

Beste izkuntzik ezda mintsatzen
Sporti-Klai ren euskera,
beti betiko arrunt utzirik
erdera alde batera;
iya lur pian sartu zenduna
igo digute gañera,
izkuntz daneren buru dalarik
bizitu dediñ aurrera,
erakutziyaz pozaz beterik
¡euskaldunaren bandera!

Ama euskera ta lege zarrak
diron apurak oraindik,
«Sporti-Klai-ra» ezda sartutzen
iñor maite ezdubenik;
jayo ezkeroraiñ artian
bizi diranak ondotik,
beti saitutzen bildurraz bada
oso galdu gabetandik,
ezdutelako ezer topatzen
berentzako gauz oberik.

«Sporti Klai ko» jaunaren gisa
danok alkar maitaturik,
arraitasunak au fedez onela
aurrera erakutzirik;
laister ditugu Euskal-erriyan
lore gozoz apaindurik,
fueruak eta Ama euskera
gure Jaunak bigaldurik,
pake onian bizi gaite zen
ditugun penak azturik.

Toki mereziya

Ona izanik munduan
arkitzen zera Zeruan,
Jaun aundiyaren onduan
Ama Birjiñen besuan.

Euskal Erria, 1912, LXVI, 167. or.

Urbieta zanari oroitza

Eunki asko igaro arren
dago oraindik jasua,
kondaira eder bikañ bikaña,
erderaz eskribatua;
lurbironetan guchi bezela
biyotzetik maitatua,
Ernani-ya ko seme ospatsu
on bateri donkitua.

¡Euskal-erriyak chit gizon asko
dauzka oroimen jarrita,
berak jayo ziran tokiyak
talluntzarekin jantzita;
dira Okendo eta Churruka
Dujiol eta Urdaneta,
ala ikusi gaur nai litzake
Ernani-ñe Urbieta.

Danak dakigu Urbieta zala
bizkorra ta gudariya,
korajetsua ezin geyago
gizon ikaragarriya;
amaikak bada onen eskuban
utzi bai zuten biziya,
bera bakarrik asko zenduben
iltzeko frantzez guziya.

Frantzezak gaurre orchen daukate
nai ezluteken oroitza,
irakurtzian kondaira beti
artzen dutelarik lotsa;
urte askocho joan dira bañan
eztatoz berriz onuntza,
Urbieta zanak bigaldu zitun
Españiyatik aruntza.

¡O! Urbieta berak arrapatu
zuben atake batian,
Frantzeza-ren erregia bada
sarturik bala tartian;
jaunda burua ikusirikan
Española-ren mendian
danak igasi joan ziran eta
gelditu ere pakian.

Ernanik oju egin lezake
burua gora jasarik,
Urbieta zeintzan erakusteko
ezdaukalako lotsarik;
esanaz bada Euskal-erriyan
baldin badago gizonik,
onen talluntza plazen erdiyan
ipiñizazute zutik.

Baserritarra, 1909-12-04, 135. zk.

AURKIBIDE ALFABETIKOA

¡A nere aurchoa!.....	37
¡Ai Pilarcho!.....	29
¡Aingeru maitia!.....	83
Aiton bat eta ni	13
Aiton fedetsua	75
Aitonak illobachoari.....	83
Ama Birjiña ta aurchoa.....	76
Ama eta aurra (I).....	37
Ama eta aurra (II).....	38
Ama ordezkoa	39
Ama, ¡agur!.....	43
Ama-euskera	15
Amaren naitasuna	40
Angerubak kantari.....	13
¡Arrantzale tristiak!	76
Arroketan.....	43
Artzai on baten kankak.....	55
Artzai ona	56
Au da euskalduna.....	15
¡Au neska!.....	43
¡Au pena!.....	77
¡Au senarra!	65
¡Aur zoragarriya!	40
¡Bai neri damutu!.....	65
Barkatu	84
Baserritar bi.....	66
Baserritarra (I)	44
Baserritarra (II)	45
Baserritarra (III).....	45
¡Bedinka baserritarra!.....	46
Beste aingeru bat	84
Beti bizi naiz kesketan.....	29
Beti kantari	84
Betiko damua	67
Betiko kanta	68
Betiko negarra	78
¡Betoz gure lege zarrak!.....	15
Bizi bedi euskera	16
Brijidacho-ri.....	29
Buruz azkarra	17
¡Canposantura! (I).....	78
Donostiya	7

Egiñ lana.....	46
¡¡Egiñ negar!! Ilda On Ramon Artola	85
Eguzkiya ta choriyak.....	33
Eguzkiya.....	33
Emen dek.....	8
Emendek soka-muturra	8
Erdi erua	68
¡Euskaldun bat negarrez!.....	18
¡Euskaldun maitiak! (I)	18
¡Euskaldun maitiak! (II).....	19
Euskalduna.....	20
Euskalerriaren alde.....	20
Euskera gašua.....	21
Euskera mendiyen.....	22
Ezer ezta festa	47
Gabon kantak	78
Gero arte.....	30
¡Gizon diabrua! (I)	70
¡Gizon diabrua! (II)	69
Gure mendiyak	58
Ill da Otaño	86
¡Ill da!.....	85
¡Ill-arteko pena!.....	41
¡Ilda Kosta!.....	86
¡¡Ill-da Nuñez!!.....	86
Iparragirre-ren alargun gašua.....	87
Ipuiya edo kontua	59
Izkuntza maitea.....	23
Joshe Mari, kantari	87
¡Kanposantura! (II).....	79
Konchan (I)	48
Konchan (II)	49
Kontu.....	48
Lege zarrak ta euskera	24
Lengo lepotik burua	71
Limosnacho bat	80
Loyarte jaunari omena	88
Maitatzen diranak	30
¡Maitia!.....	30
Malkoak Artola zanaren gatik.....	88
Mama gareziya	71
Martincho ta Marta.....	31
Micheletak baratzen	34
Mintegiaga, agur.....	88
Miñtza Euskera	25
Mintzatu euskera (I)	25

Mintzatu euskera (II)	26
Morane egaan.....	50
Morroi leyala.....	50
Nere ametsa	26
¡Nere bigi bellcha!.....	31
¡Nere zoramena!.....	41
Neska barrabasa.....	51
Neska zar baten malkuak	51
Nik zuri On Ramon Artola	89
¡O! ¡jill da Lopez Alen!.....	89
Oraiñ da ordua.....	53
Ordizia gala.....	72
Orfeoi Donostiarra	90
Orfeoyari berso bi.....	90
¡Oroitz negargarriya!.....	91
¡Oroitz tristea!.....	91
¡Oroitz tristia! (I).....	92
¡Oroitz tristia! (II).....	92
Otoitzak mendiyen.....	62
¡Otoitzak!.....	80
Pakea beza	92
Pepe Artola	92
¡Pozaz negarrez!.....	93
Sagarchoko morroya	53
San Juan arbola (I)	9
San Juan arbola (II)	9
Santa Rita ta Santa Kiteria.....	9
Santa Zezilia.....	9
Santo Tomas	10
Santo Tomas-etan Donostiyan.....	10
Soka muturra	11
Sporti-Klai-ko jaun danari.....	93
Toki mereziya	94
Uda-berriya.....	34
Urbietan zanari oroitzak	94
Ušo bat mandatariya.....	27
Ušo mandatariya.....	81
¡Zer bi!	73
Zeruko izarra	41